

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 80/2023

Hevosmatkailun asiakkaat ja markkinat

Markku Saastamoinen, Anja Yli-Viikari ja Johanna Äähälä

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 80/2023

Hevosmatkailun asiakkaat ja markkinat

Markku Saastamoinen, Anja Yli-Viikari ja Johanna Äähälä

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

HÄMEEN LIITTO
Regional Council of Häme

Viittausohje:

Saastamoinen, M., Yli-Viikari, A. & Äähälä, J. 2023. Hevosmatkailun asiakkaat ja markkinat. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 80/2023. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 43 s.

ISBN 978-952-380-765-5 (Painettu)

ISBN 978-952-380-766-2 (Verkkójulkaisu)

ISSN 2342-7647 (Painettu)

ISSN 2342-7639 (Verkkójulkaisu)

URN <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-766-2>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Kirjoittajat: Markku Saastamoinen, Anja Yli-Viikari ja Johanna Äähälä

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2023

Julkaisuvuosi: 2023

Kannen kuva: HevosHäme -hanke.

Tiivistelmä

Markku Saastamoinen¹, Anja Yli-Viikari¹ ja Johanna Äähälä³

¹Luonnonvarakeskus, Jokioinen

²Hämeen ammattikorkeakoulu, Mustiala

HevosHäme –hanke tähtäsi Hämeen alueen hevosmatkailun kehittämiseen vastuullisuusajattelu yhtenä kulmakivenään. Aihetta selvitettiin laaja-alaisesti alan kirjallisuuden, hankkeessa järjestettyjen tapahtumien ja blogikirjoitusten sekä Forssan Kuninkuusravien yleisökyselyn ja yrityshaastattelujen kautta.

Hevosmatkailun kehittäminen liittyy läheisesti moniin matkailualan tulevaisuuden trendeihin, muun muassa luontomatkailuun ja kokonaisvaltaisten hyvinvointielämysten hakemiseen. Voimakkainta hevosmatkailu on isojen matkailukeskustelun läheisyydessä, mutta on edistymässä myös laajemmin maaseutualueilla. Kansainvälisesti isojen hevosmatkailun maiden tunnettavuutta ei suomalaisen hevosmatkailuun ole kuitenkaan onnistuttu vielä luomaan. Hevosmatkailu täällä rajautuu lähinnä alan harrastajiin, kun ulkomailla hevosiin liittyvä matkailutarjonta on rakennettu laajemmalle yleisölle (muun muassa kulttuuri, nähtävyydet ym.). Suomalaisen hevosmatkailun asiakasvirtojen kasvattamisessa kehittämistoimien kärki kannattaa kohdentaa asiakaslähtöiseen kiinnostavaan ja houkuttavaan palvelutarjontaan sekä palveluiden tunnettavuuden lisäämiseen niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Maaseutu- ja luontolähtöisen hevosmatkailun kehittämiseen liittyy edelleen merkittävää tulevaisuuden potentiaalia.

Ympäristö- ja kestävyyskeskustelu on viime vuosina korostunut yhteiskunnan monilla osa-alueilla, myös matkailun puitteissa. Siksi tarvitaan myös vastuullista tuote- ja palvelukehitystä ja osaamisen kehittämistä. Hevosalan asiakaskyselyiden viestinä on panostaa ensisijaisesti hevosten hyvinvointiin. Ympäristöteemojen merkitys on asiakaskunnassa vasta vähitellen nousemassa. Kuninkuusravien yleisössä oli sekä kriittisesti hevosalan ympäristösaavutuksiin suhtautuvia, että myös alan ympäristötoimintaan jo tyytyväisiä toimijoita.

Nousevaan ympäristöajatteluun hevosalan yritykset voivat reagoida kertomalla yritystoimintaan liittyvistä arvoistaan avoimesti osana yrityksen viestintää. Harva pienimuotoisesti toimiva yritys on vielä lähtenyt mukaan laatu- tai vastuullisuusjärjestelmiin. Teemojen ei ole nähty korostuvan ostoalintojen tai asiakaskiinnostuksen tasolla. Isoimmissa matkailuyrityksissä kestävyyskysymysten käsittelyyn ja todentamiseen liittyy enemmän odotuksia myös asiakkaiden näkökulmasta.

Kestävyiden ja vastuullisuuden teemat ovat siis nähtävissä nousussa olevana asiana, joiden kehityksessä hevosalan kannattaa olla omalta osaltaan mukana. Toimialalta vaaditaan erityisesti kykyä reagoida julkisuudessa esille tuleviin konkreettisiin ongelmiin ja haasteisiin, kuten vaikkapa ravihevosten suuterveyden ongelmiin.

Tulevaisuuden vastuullisuuteen liittyvien kehittämistoimien kärjiksi tunnistettiin hankkeen puitteissa erityisesti: 1. ilmastovaikutukset: energian kulutus, matkustaminen, hiilensidonta, kompensatiot, 2. muut ympäristövaikutukset (maaston kuluminen, jätteet, monimuotoisuus, ravinnekuormitus), 3. hevosten hyvinvointi, 4. bioturvallisuus ja hygieniataso, 5. talous ja liike-

toiminta, 6. asiakkaiden huomioiminen ja palvelun laatu, 7. paikallisuus, ja 8. turvallisuus asiakkaille, työntekijöille ja hevosille. Näissä hevosmatkailun yritykset voivat osaltaan olla ratkaisujen kehittäjinä ja toimialan suunnannäyttäjinä.

Asiasanat: hevosmatkailu, kestävyys, asiakkaat, kulttuuri, luonto

Abstract

Markku Saastamoinen¹, Anja Yli-Viikari¹ and Johanna Äähälä²

¹Natural Resources Institute Finland, Jokioinen

²Häme University of Applied Science, Mustiala

The HevosHäme project aimed at the development of horse tourism in the Häme region with responsibility as one of the cornerstones. The topic was investigated through the arranged project activities, the available literature and by making of the public survey among the audience of Forssa Kuninkuusravit and interviewing companies.

Horse tourism is closely related to many future trends in the tourism industry, including nature and wellness tourism. Horse tourism has evolved most intensively in the vicinity of tourism centers, but is making progress in rural areas as well. However, the reputation of internationally big horse tourism countries has not been yet achieved. The activities are here mostly used by the horse enthusiasts, while in abroad horse-related tourism has products for a wider audience and include culture and other attractions. In Finland, interesting and attractive service offerings needs still to be developed as well as the marketing of the horse-related services to be improved, both at national and international level.

In recent years, the environmental and sustainability debate has become more prominent also in the context of tourism. According to the customer surveys, welfare of horses is clearly the most important value for the service users. The importance of environmental themes is only gradually increasing. In the audience of Kuninkuusravit, there were people wishing to see better environmental achievements of the horse industry, but also plenty of people, who were already satisfied with the environmental standards of the industry.

Companies in the horse business can react to the environmental needs by communicating their business values and informing about their environmental management activities. Few small-scale companies have yet invested on quality or responsibility management systems. The topics are not yet emphasized by their customers. With bigger companies, there are more also customer expectations to address these topics.

Within this project, we identified the following topics to be the main challenges for the future sustainability of Finnish horse industry: 1. climate change: energy consumption, travelling, carbon sequestration 2. other environmental effects (land erosion, waste treatment, diversity, nutrient loading), 3. welfare of horses, 4. biosecurity and hygiene, 5. economy and business, 6. customers and quality of services, 7. locality, and 8. safety for customers, employees and horses. Actors of horse tourism may play as most important forerunners for developing these activities.

Key words: horse tourism, sustainability, customers

Sisällys

1. Tausta: HevosHäme –hanke.....	7
1.1. Hevosmatkailun kehittäminen.....	9
1.2. Työvälineitä hevosmatkailun laadun ja kestävyuden hallintaan.....	21
2. Forssan Kuninkuusravien yleisökysely	26
2.1. Tausta	26
2.2. Kyselyn toteutus.....	27
2.3. Tulokset	28
2.4. Kyselyn johtopäätökset	34
3. Yrityshaastattelut.....	35
4. Johtopäätökset.....	38
Viitteet.....	40

1. Tausta: HevosHäme –hanke

Kestävän hevosmatkailun kehittämiseen näyttäisi Hämeessä liittyvän selkeitä mahdollisuuksia. Liiketoiminnan ja uusien tuotteiden kehittämiseksi tarvitaan kuitenkin innovaatiotoiminnan vahvistamista. Hevosalan yrittäjien parissa kaivataan sparrausta ja tukea asiakaslähtöisen markkinoinnin, palvelumuotoilun, asiakaspalvelun sekä tuotteistuksen ja myynnin kehittämiseen. Vastuullisuus halutaan pitää toiminnan yhtenä kulmakivenä niin, että siitä osataan viestiä ja tehdä siitä toimialan vetovoimatekijä.

Kuva 1. Kaakkolan tila Lopen Topenolla.

Hevosmatkailun kasvun mahdollisuudet liittyvät luonto- ja hyvinvointimatkailun nykyisiin megatrendeihin. Luonnonvarakeskuksen tutkimuksessa todettiin matkailukohteiden valinnassa korostuvan niiden helppo saavutettavuus, alueiden vetovoimaisuus ja mahdollisuus monipuoliseen ulkoilun harrastamiseen (Neuvonen ym. 2022).

Luonto on tunnetusti myös Suomen kansainvälisen matkailun tärkein vetovoimatekijä. Kansainväliset vierailijat etsivät matkoillaan merkityksellistä ja vaikuttavaa vuorovaikutusta paikallisten ihmisten ja luontoympäristön kanssa (Visit Finland 2021). Terveys- ja hyvinvointimatkailun kiinnostavuus kasvaa niin ikään (luonto, liikunta, ravitsemus, sosiaalisuus). Kanta-Hämeen alueella on lähtökohtaisesti loistavat mahdollisuudet tällaisten matkailutuotteiden kehittämiseen.

Kanta-Hämeessä sijaitsee jo nykyisellään ainutlaatuinen hevostalouden keskittymä (Taulukko 1). Maakunnasta löytyy laadukkaita hevosmatkailupalveluita, monipuolisia hevosyrityksiä sekä toimialan tutkimus, kehittämis- ja koulutustoimintaa. Hevosalan osaamiskeskuksen Hippolis ry:n mukaan seudun toimijat toivovat kuitenkin entistä tiiviimmän, koko seutukuntaa palvelevan hevosklusterin kehittämistä. Tämän kautta saataisiin vahvistettua seudun tunnettavuutta ja konkretisoitua liiketoimintahyötyjä. Kestävä hevosmatkailu voidaan nähdä toimialan kehittämisen kärkenä, joka osaltaan mahdollistaa myös koko hevosalan vihreää siirtymää.

Kanta-Hämeen hevoskeskittymässä lasketaan olevaan 1 500 hevosta Hämeenlinnan alueella, 1 400 Forssan ja 900 Riihimäen alueella. Kanta-Häme tunnetaan alan monipuolisista palveluista, joihin kuuluu alan koulutusta, tutkimusta, ja neuvontaa. Kantahämäläisissä hevostapah-tumissa vierailee vuosittain kymmeniä tuhansia ihmisiä. Yhteistyössä muiden matkailutoimi-

joiden (majoitus, ruokailut, muu ohjelmatarjonta) Kanta-Hämeestä on mahdollista tehdä todellinen HevosHäme, joka tarjoaa vetovoimaisia ja kestäviä hevosmatkailupalveluita sekä hyvinvointia ja jännitystä monenlaisille kohderyhmille.

HevosHäme -hankkeen päätavoitteena on luoda kestävästä hevosmatkailusta koko maakuntaa yhdistävä teema osaksi alueen muuta matkailutoimintaa. Hankkeessa rakennetaan maakunnallista brändiä, joka on helppo tunnistaa ja yhdistää Kanta-Hämeeseen ja sieltä saataviin hevosmatkailupalveluihin ja tapahtumiin. Keskeisenä osana brändiä on kestävyys ja vastuullisuus kaikissa alueen hevospalveluissa ja tapahtumissa. Tämä toteuttaa osaltaan hevosalan yhteiskunnallisen hyväksyttävyyttä (Social Licence to Operate, SLO), jossa yritys ja toimiala eivät tee kehittämistä vain omaksi hyödyksi, vaan ajattelussa on mukana velvoite tuottaa yhteiskunnalle myös yhteistä hyvää.

Hankkeen vastuullisena toteuttajana on Hämeen ammattikorkeakoulu ja hankekumppaneina Forssan Seudun Hippos ry, Luonnonvarakeskus LUKE ja Hevosalan osaamiskeskus Hippolis ry. Hanke toteutettiin 1.6.2021–31.8.2023 ja sitä rahoitti REACT EU-ohjelma. Tämä julkaisu on koottu Luonnonvarakeskuksen ja Hämeen ammattikorkeakoulun yhteistyönä.

Hevosmatkailun toimijoita Hämeessä

- Ypäjällä sijaitseva [Hevosopisto](#) on hevosalan suurin oppilaitos Suomessa ja valtakunnallinen hevosurheilun valmennuskeskus. Siellä järjestetään myös laajalti hevosalan kilpailuja ja matkailutapahtumia. Ypäjän Siittolanmäen matkailupalveluita toteuttaa [Suomen hevosurheilumuseo](#).
- Ravien maailmaan pääsee Forssassa [Pilvenmäen raviradalla](#) ja kesäisin [Riihimäen kesävirradalla](#). Ravitallit toivottavat tervetulleeksi tutustumaan toimintaansa vaikkapa kimppehevosen omistajana.
- Ratsastustalleja on sekä aloittelijalle että kokeneemmille harrastajille. Islanninhevostalleja maastoratsastukseen on Hauholla Islanninhevostalli [Rimur](#), Talli [FrostaGloss](#) Turengissa, Ypäjällä [Islanninhevostila Humina](#) ja Urjalassa [Talli Sommarbo](#). Norjanvuonohevosia on [Yli-Tokon tilalla](#) Tammelassa. Suomenhevosen kyydissä voit matkata [Ratsastuskoulu Saajan Tallin](#) maastoretkillä Hämeenlinnassa. [Roble Verde Dressagen](#) ratsastustunnit Tammelassa tarjoavat kokeneemmille ratsastajille elämyksiä puhdasrotuisten espanjanhevosten kanssa. Hämeenlinnassa löytyy myös [Aulangon ratsastuskoulu](#).
- Vikellystä ja valjakkoajoa on tarjolla [Hessi-Talliilla](#) Urjalankylässä. Lopella [Launosten kartanon](#) kartanomaisemissa pääsee tutustumaan karjanpaimennukseen ja historian ystävät voivat kokeilla keskiaikaista ratsastamista sotaharjoituksiin. Valjakkoajon valmennusta järjestää [Kalalahti valjakot](#) Ypäjällä.
- Hyvinvointiin ja rauhoittumiseen liittyviä palveluita löytyy [SatuAasin](#) ja [Cardehumman](#) talleilla Lopella sekä [Vekkilän museotilalla](#) Tammelasta. Laiduntavia hevosia pääsee kesäaikaan näkemään [Korteniemen perinnetilalla](#) Liesjärven kansallispuistossa sekä [Elonkierto-puistossa](#) Jokioisilla.

1.1. Hevosmatkailun kehittäminen

Hevosalan palvelutoiminnalla on Suomessa jo vankka pohja. Yhteiskunnan muuttuessa myös hevosen rooli on jatkuvassa muutoksessa. Matkailupalveluiden tuottaminen voisi olla yksi selkeän kasvupotentiaalin omaava palvelumuoto nykyisten hevosurheilun ja –harrastamisen muotojen rinnalle.

Kansainvälinen hevosmatkailun järjestö FITE määrittelee hevosmatkailun ”normaalin asuinpaikan ulkopuolella tapahtuvaksi vapaa-ajan tarkoituksessa harjoitettavaksi aktiviteetiksi”. Tässä hankkeessa haluamme pitää kuitenkin esillä myös lähimatkailun ja –harrastamisen mahdollisuuksia.

Hevosmatkailu liiketoimintana on alkanut Euroopassa, USA:ssa ja Australiassa 1950- ja 1960-lukujen aikaan. Toimiala perustuu ihmisten luontokokemusten ja sosiaalisen kanssakäymisen tarpeisiin. Euroopassa suurin hevosmatkailumaa on nykyisin Ranska, jossa on n. 1 600 alan yritystä. Hevosmatkailu on siellä osa luonto- ja kulttuurimatkailua, jonka tuotteilla on myös selvä paikallisuuden leima.

Suomessa hevosmatkailu on vielä nuorta; toimialaa ja sen markkinoita on tutkittu hyvin vähän. Hevosmatkailun palveluihin luetaan hevosvaellukset, leiritoiminta sekä muut hevostee- maan liittyvät majoitus- ja hyvinvointipalvelut. Myös hevosalan tapahtumat saavat matkailijoi- ta runsaasti liikkeelle. Matkailun edistämiskeskuksen jo vanhan tutkimuksen (MEK 2009) mu- kaan yleisin matkailutuote oli yleensä lyhytaikainen (1–2 h) kestävä maastoratsastus, joita tarjottiin sekä yksityisille että yritysryhmille. Tämä näyttää olevan tilanne yleisesti ottaen edel- leen.

Mitä hevosmatkailu on?

- Kokemuksia hevosen selästä tai kärryiltä käsin: luontoa (”safarit”, piknikit), kulttuuria ja nähtävyyksiä. Vauhtia hiihtoratsastuksen muodossa.
- Hevoskulttuuriin tutustumista: käsityöammatit, hevostyöt, rakennukset, hevosajoneu- vot, muu perinne (museot, näytökset)
- Hevostapahtumat: kilpailut, näyttelyt, näytökset, messut
- Tallivierailut, leirit, valmennustapahtumat ratsastajille
- Hevosaiheiset riehut ja yleisötapahtumat
- Majoitus-, kokous- ja ruokapalvelut hevosympäristössä
- Matkailupaketit, joissa hevostoiminta yhdistyy muihin aktiviteetteihin (kylpylä, teatteri, konsertti, kylätapahtuma, museo, ruoka).

Suomessa on noin 200:lla hevosalan yrityksellä selkeästi hevosmatkailuun liittyviä palveluita (Martin-Päivä 2014). Hevosmatkailun yritykset ovat usein pieniä, työllistäen noin 2–4 henkilöä. Usein matkailupalveluita tuotetaan sivutoimisesti muun yritystoiminnan ohessa. Uudistuva hevostalous –hankkeen yrityskyselyn mukaan vain 4 % hevosmatkailun yrityksistä on päätoi- misia, eniten näitä on Pohjois-Suomessa (17 % hevostoiminnan yrityksistä). Suomen Vaellus- tallien Liitto ry (SuoVa) toimii Suomessa alan yhteistyöjärjestönä, jonka tavoitteena on kehit- tää erityisesti vaellustallien toimintaa.

Kuva 2. Vaellusratsastusta Koivuniemen tallilla Hämeenlinnassa.

Elorannan (2020) selvityksessä tarkasteltiin hevosmatkailun kehittämispotentiaalia. Luonnon todettiin olevan yksi keskeisimmistä syistä matkustaa Suomeen tai Suomen sisällä, ja tähän hevosmatkailun tuotteet linkittyvät luontevasti. Moni matkailija hakee myös ohjelmatarjontaa ja elämyksellisyyttä, johon pääsee itse aktiivisesti mukaan. Luontoelämysten kokeminen hevosen selästä käsin on erilaista kuin muuten. Myös eläimen kanssa toimiminen on matkailijalle tärkeätä, ja päivien vaellukset tai leirit mahdollistavat tutustumisen samaan hevoseen ja sen hoitamisen usean päivän ajan.

Hyvinvointimatkailun lisääntyminen ja väestön ikääntyminen ovat niin ikään matkailun tulevaisuuden trendejä, mihin hevosmatkailussa ei ole vielä merkittävästi panostettu. Vanhemmalla väestöllä on useinkin enemmän varaa ja aikaa panostaa kokonaisvaltaisiin palveluihin, jopa luksustuotteisiin. Ratsastus ei välttämättä sovellu kaikille ikääntyneille, mutta kohderyhmälle voidaan hyvin tarjota esimerkiksi kärryajeluita ja muita elämyspalveluita (Eloranta 2020).

Ulkomailla hevosmatkailutuotteen ympärille linkitetään muitakin vetovoimatekijöitä. Tästä hyvänä esimerkkinä on Islanti, joka tarjoaa henkeäsalpaavia luontokokemuksia ja erilaisia alkuperäisrotuisiin islanninhevosiin liittyviä kulttuuriteemoja. Tuotteena on kokonaisvaltainen hevosloma, joka hyödyntää muita paikallisia yrityksiä ja paikallista kulttuurista omaleimaisuutta. Palveluihin kuuluu lisäpalveluita, joilla voidaan parantaa asiakastyytyväisyyttä ja saadaan yritykselle enemmän tuloja (Eloranta 2020). Asiakkailla on mahdollista kokeilla ja kokea jotain uutta. Kehittämistarpeitakin on Islannissakin, sillä yrittäjien on havaittu toimivan pitkälti omiin hevosiin kohdistuvan osaamisen ja kiinnostuksen pohjalta. Matkailuun ja asiakkaiden palveluun liittyvä osaaminen voi olla tätä heikompaa (Helgadóttir & Sigurðardóttir 2008).

Kuva 3. Islanninhevonen lajina, alueen luonto ja kulttuuriperinteet ovat olennainen osa islantilaisista hevosmatkailua. Lähde: Islandshestar.

Pickel-Chevalierin (2021) tutkimus kertoo, miten ranskalaisen koulu- ja sotilasratsastuksen perinteitä on Ranskassa tuotu osaksi matkailutoimintaa. Historialliset sisällöt pitää kuitenkin pystyä muotoilemaan osaksi nyky-yhteiskuntaa ja sen tarpeita, jotta niille voi muodostua säilymisen edellytykset. Perinteen ylläpidon todettiin Ranskassakin olevan hauraalla pohjalla. Merkittäviä matkailuarvoja liittyy myös ranskaiseen Camarguen hevoseen, jota pidetään yhtenä maailman vanhimmista hevosroduista. Rotu elää puolivilleinä laumoina osana Camarguen alueen luontoa ja on merkittävä matkailun vetovoimatekijä alueella (Rzekęć ym. 2020).

Iso-Britannia on yksi hevosharrastuksen ja –matkailun isoista toimijoista, jossa on arviolta 847 000 hevosta. Osa hevosmatkailun asiakkaista liikkuu oman hevosen kanssa, osa käyttää yrityksen hevosia. Ratsastuksen nähdään tuovan ihmisille ainutlaatuisen mahdollisuuden maaseutumaiseman ja luonnon välittömään kokemiseen. ”Siellä olet vain sinä, hevonen ja maisema. Se on vaan hienoa, ja aurinkoisena päivänä fantastista. En usko, että on olemassa mitään tätä parempaa”. Toisaalta ihmiset tunsivat epävarmuutta uusille reiteille ja maastoon uskaltautumisessa, ja selkeästi tarvitsivat hevosharrastukseen myös tukevia palveluita (Dashper 2023).

Hevosalan tapahtumat ovat osa hevosmatkailua. Ne ovat kävijöille sosiaalisia tapahtumia, joissa voi tavata ystäviä ja samasta asiasta kiinnostuneita uusia ihmisiä. Hevosten näkemisen ja hevosalan tiedon ohella tärkeä osa tapahtumia on yhteinen hauskanpito ja viihtyminen. Alueille tapahtumilla on iso taloudellinen ja kulttuurinen merkitys, jonka kautta tuodaan esille alueen identiteettiä hevosalan toimijana (Dashper 2023). Suomessakin tämä on todettu suurimmissa hevosalan perinteisissä kilpailutapahtumissa, kuten Kuninkuusravit ja Helsinki International Horse Show ja Hanko Sea Horse Week.

Suomalaisen hevosmatkailun asiakaskunta koostuu useista kohderyhmistä. Tarjontaa on kohdistettu sekä ryhmille että aikuisille, lapsille ja nuorille (Eloranta 2020). Asiakkailla on yleensä jonkinlainen yhteys hevosiin, vaikka varsinaista hevosharrastusta ei olisikaan. Koiviston (2022) asiakaskyselyssä hevosmatkailu kiinnosti eniten 36–45-vuotiaiden naisten ikäryhmää. Vastajista 97 prosenttia (211 henkilöä) oli naisia, ja suurin osa heistä harrasti ratsastusta säännöllisesti.

sesti. Asiakkaille oli tärkeää saada ystävällistä palvelua, päästä ratsastamaan luonnon keskellä (kenties uittamaan hevosia) ja nauttimaan ratsastuksen jälkeen maukkaasta ruoasta. Asiakkaat arvostavat myös varmoja ja turvallisia hevosia.

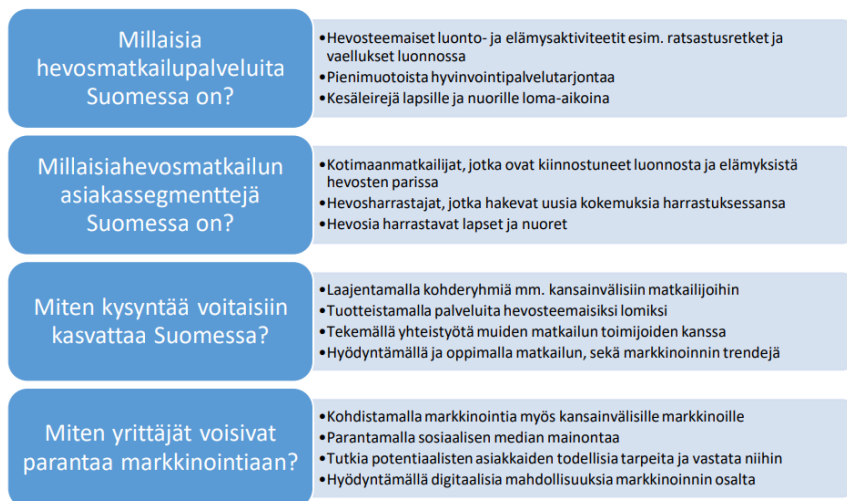
Hevosmatkailu voi soveltua sekä aktiivisille seikkailijoille, luontonautiskelijoille että luksuksen etsijöille. Ratsastaminen on myös tehokas liikuntamuoto. Luonnon ystäville voidaan tarjota rauhaa ja rentoutusta hevosen selästä käsin tai kärryillä istuen. Luonnon ihmeitä löytyy vaikkapa revontulien, yöttömän yön, syksyisten ruskaretkien tai lumisen talviratsastuksen parista (Eloranta 2020). Vaellusratsastus mahdollistaa "luontoaltistumisen", jolla on niin ikään myönteisiä terveysvaikutuksia. Esimerkiksi liperiläisen Heiskalan Hoppalan päätuote ei ole ratsastus, vaan yhdistelmä ratsastusta ja luontoa (Metsälehti 14.4.2023). Tallin islanninhevoset ovat asiakkaille kanava luontokokemusten keräämiseen, kun nähtävää ja koettavaa on reitin varrella. Yritys pyrkii tarjoamaan asiakkailleen mahdollisimman paljon koettavaa retken aikana. Omia reittejä on satoja kilometrejä. Lisäksi ratsastusvaelluksia järjestetään liikuntarajoitteisille, jopa pyörätuolissa oleville. Tämän mahdollistavat hyvin käyttäytyvät, varmat ja luotettavat hevoset.

Toisessa hevosmatkailijoille tehdyssä kyselyssä (Koivisto 2022) vastaajien kiinnostus kohdistui selkeästi hevosiin ja ratsastamiseen. Niitä halutaan kokea siistissä, silmää miellyttävässä ympäristössä, jossa hevosia kohdellaan hyvin, ja jossa asiakaspalvelu on ystävällistä ja laadukasta. Hevosmatkailun kulmakiviä olivat asiakkaan iän ja taitotason huomioon ottaminen palvelussa sekä ratsastuspalvelun turvallisuus.

ProAgrian (2014) selvitys kohdentui hevospalveluiden asiakkaisiin Etelä-Pohjanmaalla. Vastajat olivat palveluihin keskimäärin melko tyytyväisiä. Yrittäjien osaamiseen luotettiin. Hyvän palvelukokemuksen keskeisenä elementtinä nähtiin asiakkaan läsnäolo ja tiivis osallistuminen palvelun tuottamiseen. Palvelukokemuksen koettiin olevan aidoimmillaan, kun asiakas itse pystyi osallistumaan sen tekemiseen.

Hevosmatkailun ongelmana Suomessa koetaan useinkin pohjoinen ilmasto, johon ominaisina kuuluvat lumi ja kylmät säät. Islantilaiset hevosmatkailuyritykset toimivat kuitenkin samanlaisessa ja jopa karummassa ilmastossa, eikä luminen ilmasto tuota siellä vaikeuksia ympärivuotisen toiminnan harjoittamiseen.

Kansainvälisiin matkailijoihin ei Suomessa panosteta samalla tavalla kuin hevosmatkailun tunnetuissa kärkimaissa, mikä onkin yksi hevosmatkailualan selkeistä kehittämistarpeista. Eloranta (2020) ehdottaa markkinoinnin suuntaamista erityisesti Saksaan ja Iso-Britanniaan, jotka tunnetaan aktiivisina ratsastusmaina. Yksittäistä palvelutarjontaa tulisi tuotteistaa laajempien hevosteemaisten lomapakettien muotoon. Matkailun ja markkinoinnin trendejä tulisi tuntee paremmin, ja suunnata kansainvälistä palvelutarjontaa niiden mukaisesti.

Kuva 4. Yhteenveto hevosmatkailun keskeisistä kysymyksistä. Eloranta 2020.

Reitistöt. Kunnat ja kaupungit voivat tukea hevosmatkailun kehittämistä toimimalla alueellisenä yhteyksien rakentajana alueen muiden yrittäjien ja maanomistajien suuntaan (Koivisto 2022). Erityisesti yhteistyötä tarvitaan ratsastusreittien suunnittelussa, rakentamisessa ja ylläpidossa. Reitistöjä olisi hyvä saada yhdistettyä toisiinsa. Jokamiehen oikeudet mahdollistavat ratsain liikkumisen, kun kysymys ei ole kaupallisesta toiminnasta. Oikeudet ovatkin tärkeitä hevosmatkailun toteuttamiselle Suomessa silloin, kun luonnossa liikkumista tehdään osana harrastustoimintaa. Maanomistajalle matkailupalvelut tarjoavat uudenlaisen tavan saada tuottoa metsästään. Hevosyrittäjän vastuulla on suunnitella turvalliset retkiohjelmat, jotka tuottavat samalla asiakkaiden kaipaamia elämyksiä (Koivisto 2022). Muun muassa vaaralliset kohtaamiset maastopyöräilijöiden ja moottoriajoneuvojen kanssa on pystyttävä välttämään. Kestävän luontomatkailun näkökulmasta reittien tulisi olla myös ympäristöä mahdollisimman vähän kuluttavia.

Suomen kunnista vasta muutama on osallistunut reitistöjen rakentamiseen, mm. Ypäjän kunta Forssan seudulla. Myös liikuntareittien laavuja voidaan täällä käyttää hevosvaelluksissa. Etelä-Pohjanmaalla Ilmajoen kunnassa on rakennettu 12 kilometrin reitistö, joka soveltuu myös kärryajoon. Reitän varrella on pysäköintialueita hevoskuljetuskalustolle, jolloin matkaamisen hevosella voi aloittaa reitin eri kohdista. Reitän varrella on myös rakennettu laavuja taukopaikoiksi.

Kanta-Hämeen hevosmatkailu

Kanta-Hämeen hevosmatkailua on tarkasteltu Valtosen (2021) markkinatutkimuksessa. Siihen vastasi 108 henkilöä, joista runsas puolet oli kotoisin alueelta. Alueen kiinnostavimpana hevosmatkailun kohteena pidettiin Hämeenlinnaa (80 %), mutta kysyntää ja kiinnostusta kohdistui myös alueen muihin palveluihin. Hevosmatkailun mielikuvat liitettiin erityisesti luontoon, elämyksiin ja rentoutumiseen sekä arjesta irtautumiseen. Vastaajat arvostivat yhteistä tekemistä, vapautta ja liikkumista maaseudun maisemissa. Vastuullisuusteemoilla oli eniten merkitystä yli 25-vuotiaiden ikäryhmässä. Luonnonläheisen toimialan mahdollisuuksia luonto- ja kestävyysarvojen kehittämiseen pidettiin hyvinä. Jatkossa Hämeeseen toivottiin lisää hevosvaelluksia sekä päivän mittaisina että useamman päivän pituisina. Näiden yhteyteen haluttiin laadukkaita majoituspalveluja ja mahdollisuutta tutustua alueen nähtävyyksiin. Lisäksi toivottiin koko perheen hevostapahtumia sekä aikuisille suunnattuja ratsastusleirejä.

Kuva 5. Aulangon Ratsastuskoulu Hämeenlinnassa on matkailualueella sijaitseva ratsastuskoulu ja yksityistalli, joka järjestää ratsastuskoulutoimintaa, maastoretkiä sekä kärry- ja rekiajeluja matkailijoille.

Kuva 6. Kuudes yritys –mysteripeli on Lopella sijaitsevan Cardehumman palvelu, joka yhdistelee pakopelin elementtejä, työhyvinvoinnin teemoja sekä humoristista tarinaa pelaajia kouttavaksi kokonaisuudeksi.

Suurimpana puutteena hämäläisessä hevosmatkailussa pidettiin vähäistä markkinointia ja yritysten heikkoa löydettävyyttä (Valtonen 2021, Koivisto 2022). Asiakkaat toivovat palveluiden näkyvämpää markkinointia valtakunnallisiin matkailun kanaviin ja helpommin löydettäviä tietoja yrityksistä. Tämän eteen onkin jo tehty työtä HevosHäme-hankkeessa. Alueen yritykset on koottu yhteen Visit Häme –sivustolle. Hevospalvelut löytyvät yhtenä teemana alueen ohjelmalveluiden ja aktiviteettien yhteydestä.

Palvelumuotoilusta ideoita ja vinkkejä hevosyrityksiin

HevosHäme - kestävä hev...
95 tilaajaa

Tilaa

0

Jaa

...

Kuva 7. HevosHämeen Youtube-kanavalle on kerätty runsaasti hevosmatkailun kehittämiseen liittyvää tietoa. <https://www.youtube.com/@hevoshame>

Kestävyys hevosmatkailun tavoitteena

HevosHäme –hankkeessa nähdään vastuullisuus yhtenä hevosmatkailun kulmakivenä. Kanta-Hämeen hevosmatkailutoimijat voivat omaksua monipuolisesti kestävyttä ja vastuullisuutta edistäviä toimia ja olla edelläkävijöinä koko hevosalan vihreälle siirtymälle.

Kansallisella tasolla Suomen Hippo (2022) on julkaissut vastuullisuusohjelman. Sen kolme pääteemaa ovat ”Hyvinvoiva hevonen”, ”Yhdenvertainen ja vetovoimainen yhteisö” ja ”Reilu tapa toimia”. Ohjelman tavoitteiden ja linjausten kautta pyritään ohjaamaan Suomen Hippoksen ja sen jäsenjärjestöjen toimintaa kohden sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestäviä toimintamalleja.

Hevosalan toimijoiden omia näkemyksiä vastuullisuudelle on kartoitettu Hämeen ammattikorkeakoulun ”Uudistuva hevostalous”-hankkeessa (Puustinen 2018). Vuonna 2017 toteutetun laajan kyselyn vastaajat (n=3035) suhtautuivat melko luottavaisesti niin ympäristötavoitteiden kuin myös hyvinvointi- ja turvallisuuskysymysten hoitoon hevosalalla (Kuva 8). Vastaajista 71 % näki, että hevosten hyvinvointi Suomessa on hyvä ja 60 % yhtyi näkemykseen hevosostalouden kohtuullisista ympäristövaikutuksista. Kyselyssä tuli esille tarpeita ottaa paremmin huomioon hevosyritysten läheisyydessä asuvia naapureita, samoin kuin kehittää hevosyritysten toimintaa vastuullisena työnantajana. Vastaajien joukossa oli vain muutamia kriittisesti suhtautuvia henkilöitä, jotka näkivät vastuullisuuden osa-alueilla paljon parannettavaa.

Kuva 8. Mielikuvat hevosalan vastuullisuudesta (n=3055). Lähde: Puustinen 2018.

Useissakin kyselytutkimuksissa on todettu asiakkaiden ja toimijoiden keskeisimpien odotusten keskittyvän hevosen hyvinvointiin, mikä on myös hevosalan itsensä voimakkaimmin ylläpitämä SLO:n (Social Licence to Operate) kriteeri. Lampisen (2022) kyselytutkimuksessa, jossa oli 152 vastaajaa, korostettiin (asteikolla 1-5) erityisesti hevosten soveltuvuutta (4,8), yksilöllisyyden huomiointia (4,9), hevosten asianmukaista kouluttamista (4,9), hevosten työturvallisuutta (4,9) sekä varusteiden sopivuutta (4,8) ja turvallisuutta (4,9). Myös toimijoiden ammattitaitoisuutta (4,7) ja hyvää eläintenluketaitoa (4,8) pidettiin hyvinvoinnin kannalta tärkeinä edellytyksinä.

Hevosalan ympäristö- ja kestävyysaasteita

HevosHäme -hankkeessa käsiteltiin erityisesti ympäristöön, hevosten hyvinvointiin sekä taloudelliseen ja sosiaaliseen kestävyteen liittyviä teemoja.

Hevostalouden ympäristönäkökulmat liittyvät erityisesti ilmastovaikutuksiin, maaston kulumiiseen, ravinnekuormitukseen ja luonnon monimuotoisuuteen. Lainsäädännön ohella muutoksen ajureina voivat olla yrityksen sidosryhmät kuten asiakkaat, naapurit tai paikallinen vesien-suojeluyhdistys. Ympäristötoimet eivät kuitenkaan näy vielä kovinkaan laajalti toimialan laatu- ja vastuullisuusohjelmissa. Hevosalan tapahtumien ympäristövaikutuksiin on kiinnitetty huomiota jo 2000-luvun alussa laajoissa EquineLife- ja Innoequine -hankkeissa, joita rahoitettiin EU:n rahastoista (Virtanen ym. 2008).

Ilmasto. Viime vuosina on alettu selvittää hevosten roolia osana ilmastovaikutuksia ja lähdetty hakemaan keinoja vähähiilisen hevostalouden edistämiseen. Hevostoimijoiden ja tallien suurimmat ilmastovaikutukset tulevat ruokinnasta (ruuansulatus) ja rehuista (viljely, hankinta), hevosen lannasta, maaperästä sekä hevosten kuljetuksista ja asiakkaiden matkustamisesta (Winqvist 2020, Kuittinen 2022, Manni ym. 2023). Ruotsalaisessa tutkimuksessa arvioitiin hevostallien khk-päästöiksi 1,5–5,0 tn CO₂ ekv/hevonen/vuosi (Berglund & Falkhaven 2011). Lähirehujen tuotanto ja sopimukset lannan käytöstä lähiviljelijöiden kanssa vähentää khk-päästöjä. Ruotsalaisten tulosten mukaan hevostalous on parantanut pellon hiilitaseita hevosenlannan ja nurmiviljelyn myönteisten vaikutusten kautta. Suomessa hevostalous sijoittuu nimenomaan eteläiseen Suomeen, jossa karjatalous vähentynyt voimakkaasti ja tarjoaa siten

tarpeellista tukea peltojen hiilitaseen parantamiseen (Saastamoinen 2014). Hevostapahtumisissa (kuten urheilutapahtumissa ja harrastuksissa yleensä) on yleisön matkustamisella merkittävä osuus ilmastovaikutuksissa, minkä lisäksi hevosten kuljettaminen lisää ilmastopäästöjä (Tuominen 2018). Toisaalta lähimatkailu vähentää ulkomaanmatkailun aiheuttamaa ilmastokuormaa. Hevostapahtumiin liittyvistä ilmastolaskureista lisää luvussa 1.2.

Kun ruokintaan liittyvien ilmastovaikutusten vähentämiseen on vähäisesti keinoja, korostuvat energiatalouden keinot vähähiilisessä hevostaloudessa: energian käytön tehostaminen ja uusiutuvan energian käytön lisääminen (Manni ym. 2023). Fossiilista energiaa korvaavia ratkaisuja tarjoavat maalämpö, lämpöpumput, aurinkoenergia ja sähköautot. Liikkumisessa voi hyödyntää myös julkisen liikenteen mahdollisuudet, optimoida hevosten kuljetukset (yhteiskuljetukset) sekä pyrkiä viemään hevoset lähemmäksi asiakkaita.

Ravitapahtumaan liittyviä muita ympäristöhaasteita ovat jätteen syntyminen ja käsittely, materiaalihankinnat, energian käyttö ja jätevedet (Virtanen ym. 2008). Kierrätystä voidaan tehostaa jätteiden lajittelulla ja keräyspisteillä sekä kehittämällä materiaalien uusiokäyttöä. Materiaalihankinnoissa voidaan suosia paikallisia ja kestävästi tuotettuja tuotteita sekä pyrkiä mahdollisuuksien mukaan ruokahävikin vähentämiseen.

Hevosten käyttämien ulkoilualueiden, teiden ja maaston kuluminen on yksi hevosalan haasteista. Ratsastus on lähtökohtaisesti jokamiehen oikeutta, mutta se voi olla maastoa ja tiestöä kuluttavaa. Jos ratsastus aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa tai häiriötä, siitä tulee sopia maanomistajan kanssa. Arvokkailla luontoalueilla tai niiden lähellä kannattaa kiinnittää myötä rikkakasvien siementen leviämiskäyttöön, ja huolehtia hevosen sonnan keräämisestä pois. Jaloittelutarhojen kuluminen aiheutuu usein siitä, että hevostallilla on käytettävissä tallin hevosmäärään nähden liian pieni maa-alue. Jaloittelutarhojen huollolla ja sopivilla pintamateriaaleilla ylläpidetään kasvipeitteisyyttä ja vähennetään eroosiota ja ravinnehuuhtoutumaa.

Ravinnekuormituksen osalta on jo tapahtunut selkeää myönteistä kehitystä. Nykyinen lainsäädäntö edellyttää jokaiselta tallilta toimivaa lannankäsittelyä. Lantahuollon keskeisimmät vaatimukset on esitetty valtioneuvoston Nitraattiasetuksessa (2000), joka pyrkii rajoittamaan maataloudesta peräisin olevien nitraattien vesiin pääsyä. Talleilla tulee olla tiivispohjainen lantavarasto, joka riittää 12 kuukauden aikaisen lantamäärän varastointiin (Särkijärvi 2014, Varsinais-Suomen Ely-keskus 2018). Lannan ravinteiden määrään vaikuttaa ruokinnan tarkkuus ja ravintoaineiden lähde (Manni ym. 2023, Saastamoinen ym. 2020). Hevosia saatetaan yliruokkia valkuaisen ja monien kivennäisaineiden osalta, mikä aiheuttaa ylimääräisen typen sekä kivennäis- ja hivenaineiden erittymistä virtsaan ja sontaan. Etenkin vähässä käytössä olevien harrastehevosten fosforin saanti on todellista tarvetta suurempi. Ravinteiden ohella ulosteet sisältävät terveydelle ja ympäristölle haitallisia mikrobeja.

Edelleen hevosalalla on haasteita pihattoalueiden ravinnehuuhtoutumisissa sekä hevosenlannan jatkokäytön järjestämiseen (Saastamoinen 2014, Manni ym. 2023). Ravinteiden kierrätys lannan käyttöä tehostamalla on lisääntynyt, vaikka lannan käyttöä viljelyssä on rajoittanut kutterin käyttö kuivikkeena (pidättää typpeä) sekä hukkakauran leviämiskäyttö. Näitä haasteita on pyritty ratkaisemaan kompostoinnin kautta, samoin kuin on haettu ratkaisuja hevosenlannan energiakäyttöön.

Luonnon monimuotoisuus. Hevosten merkitystä luonnon monimuotoisuuden kannalta on alettu tarkastella viime vuosien aikana (Partanen ym. 2014). Eteläisen Suomen lypsykarjojen ja sen myötä laidunalueiden vähentyessä, on ymmärretty laidunnuksen keskeinen merkitys

luonnon monimuotoisuudelle (Tiainen ym. 2020). Hevosten avulla voidaan jossain määrin korvata lypsykarjatilojen vähenemistä varsinkin eteläisessä Suomessa. Kaikkein uhanalaisimmat luonnonlajit löytyvät perinnemaisemien ja luonnonlaidunten alueilta. Luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnin (Kontula & Raunio 2018) mukaan Suomessa on hoitoa vaativia perinnebiotooppeja noin 29 500 hehtaaria, joiden hoitoon myös hevosten laiduntaminen voi tarjota mahdollisuuksia. Biodiversiteetin suojelun tavoitteisiin liittyy myös suomalaiseen alkuperärodun, suomenhevosen, geeniperimän ylläpitäminen.

Hevosen hyvinvointi on luontaisesti tärkeä vastuullisuuden osa-alue, joka alan toimijoiden näkökulmista korostuu vahvasti (Initiative group on equines 2022). Keskiössä on ollut erityisesti hevoskilpailutapahtumat. Tämä näkyy hevosalan keskusjärjestöjen Suomen Hippoksen ja SRL:n vastuullisuusohjelmissa, joilla haetaan yhteiskunnan antamaa oikeutusta toimintaan (SLO, Social License to Operate). Myös kansainvälisten hevosurheilujärjestöjen ohjelmissa on huomioitu etupäässä kilpahevosten hyvinvointia itse kilpailutilanteessa ja - tapahtumissa, ja jossain määrin tapahtumien ulkopuolella valmennustilanteissa. Equine Ethics and Wellbeing Commission (2023) suosittaa kehittämään hevosalan tapahtumiin ”Hevosen hyvän elämän” -mallia, jossa panostetaan laajasti eläimen käyttäytymistarpeiden toteutumiseen.

Hevonen on laumaeläin, joka reagoi herkästi ympäristöönsä. Hevostapahtumiin osallistuminen ja myös siihen liittyvät kuljetukset ovat siten lähtökohtaisesti eläimelle stressiä aiheuttavia tapahtumia. Hevosen hyvinvoinnista huolehtiminen edellyttää eläimen riittävää palautumista kilpailutapahtumien jälkeen. Myös nuoren hevosen koulutuksella on iso merkitys hevosen stressinsietokyvyn kehittymiseen, samoin kuin omistajan taidoilla reagoida hevosten osoittamiin stressin ja kuormittumisen merkkeihin.

Julkisuudessa on ollut esillä erityisesti ravihevosiin liittyviä suu-terveyden ongelmia. Tuomolan ja Mäki-Kihniön (2021) mukaan kuolainvalintojen ohella asiaan voidaan vaikuttaa huolehtimalla hevosen perushyvinvoinnista. Kun ravurit pysyvät kilpailutilanteissa riittävän rentoina ja luottavaisina, ne reagoivat parhaiten kuolainten kautta tapahtuvaan ohjaukseen.

Hevosmatkailussa hevosen hyvinvointitarpeiden täyttyminen näkyy asiakkaille hevosten hyvänä käsiteltävyytenä. Positiivisiin kokemuksiin ja turvallisuuden tunteeseen nojaavan koulutuksen saanut hevonen on ihmisten seurassa utelias, sosiaalinen ja innostunut, mikä viestii asiakkaalle, että eläimet haluavat olla toiminnassa mukana. Tasaisen ja ennakoitavan käyttäytymisen merkitys korostuu, kun asiakkaat vaihtuvat usein (Kilpeläinen 2018).

Bioturvallisuus merkitsee tallien hyvästä hygieenisestä tasosta huolehtimista. Sen kautta estetään tautia aiheuttavien bakteerien, virusten ja muiden mikrobien ja haitallisten aineiden leviäminen tallin henkilöstöön, hevosiin, ympäristöön ja tiloihin. COVID-19 -taudin myötä tautisuojaan toimenpiteet ovat tulleet tutuiksi hevosalankin toiminnassa. Lisäksi alaa ravisutti keväällä Euroopan laajuisesti EHV eli hevosten herpesvirus. Muita hevosten tarttuvuutta aiheuttavia tauteja ovat hevosinfluenssa, pänttauti eli *Streptococcus equi* ja ulosteperäinen salmonella. Myös hevosen ulostevälitteistä koronavirusta esiintyy meilläkin. Tartuntatautien hoitaminen ja hävittäminen voivat aiheuttaa kalliita toimenpiteitä ja suuria tulojen menetyksiä. Tuttuja viranomaisten määrittämiä tautisuojaan toimenpiteitä ovat lääke- ja rehukirjanpito sekä eläintenpitokisteri. Tallin yleinen siisteys ja puhdistus ovat tallihygienian lähtökohta, mihin liittyy myös kosteuden ja huonolaatuisen ilman poistava ilmanvaihto.

Sosiaalisesta ja taloudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna hevosalaa esittäytyy yhtenä viimeisten vuosikymmenten kasvualana, jonka myötä maaseudulle on syntynyt uutta yrittäjyyttä

ja taloudellista elinvoimaisuutta. Alan yrityksiä arvioidaan olevan Suomessa noin 3000, ja alan työllistävä vaikutus on ollut noin 6 000–7 000 henkilötyövuotta (Saastamoinen 2018). Tulevaisuudessa odotetaan muun muassa hevosavusteisen toiminnan, hevosten hoitopalveluiden, matkailu- ja vaellustoiminnan sekä hevosten täysihoidon ja karsinapaikkojen käytön edelleen lisääntyvän. Yrittäjälle haasteena on oman yritystoiminnan kannattavuus ja taloudellinen elinvoimaisuus.

Hevosmatkailussa voidaan edelleen kehittää paikallisuuteen ja kulttuuriin liittyvien teemojen mukaanottoa.

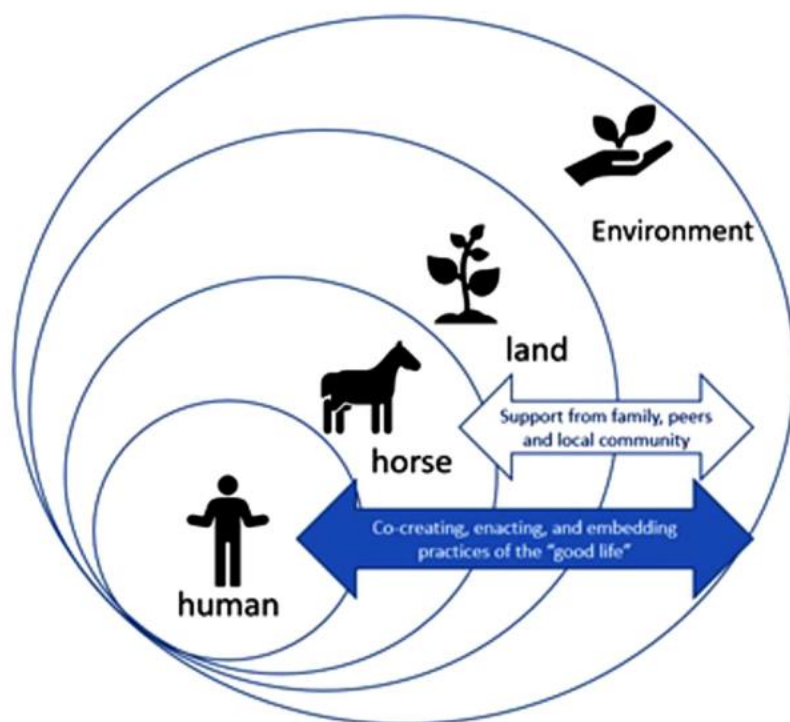
Sosio-kulttuurinen kestävyys on osa sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä, jossa kiinnitetään huomiota paikallisen kulttuuriperinnön suojelemiseen ja elinvoimaisuuteen. Tärkeätä on paikallisen väestön ja elinkeinotoiminnan osallistaminen, ja taloudellista merkitystä lisää paikallisten tuotteiden ja palveluiden käyttäminen ja työllistäminen. On tärkeätä, että varmistetaan tulon jääminen alueelle ja hyödyn jakautuminen eri toimijoille (Saastamoinen 2019).

Yhtenä osana arvokasta ja merkityksellistä maaseutuelämää on suomenhevoseen liittyvän kulttuuriperinnön säilyttäminen. Hevosmatkailuyritys voi osaltaan tuotteistaa näitä perinteitä ja paikallista historiaa, ja sitä kautta rakentaa asiakkaalle merkityksellisiä ja mieleen jääviä elämyksiä. Suomessa on muutama vaellusyritys, jotka ovat käyttävät toiminnassaan nimenomaan suomenhevosta, vaikka islanninhevonen on meilläkin yleisin hevosrotu vaellustoiminnassa.

Hevosalaan liittyvinä sosiaalisina haasteina on tullut paikoitellen esille työhyvinvointiin ja tallien ilmapiiriin liittyviä kysymyksiä. Eettisesti toimiva yritys huolehtii työntekijöistään ja työolosuhteista, minkä kautta saadaan aikaan pitovoimaa alan työpaikkoihin. Työturvallisuus on yhden keskeisistä elementeistä. Pohjanmaalla tehdyn kyselyn mukaan turvallisuusasiakirja oli laadittuna noin puolella vastanneista (Pohto 2010).

Asiakkaalle yritystoiminnan laatu näyttäytyy laadukkaina palveluina, joissa palvelun sisältö vastaa asiakkaan odotuksiin. Yrittäjän haasteena on tarkastella palvelujen sisältöä ulkopuolisen vierailijan näkökulmasta sekä kuunnella herkällä korvalla asiakaskokemuksiin liittyviä palautteita. Erityisryhmiin kuuluvilla lapsilla, nuorilla ja aikuisilla voi olla fyysisiä, psyykkisiä tai sosiaalisia toiminnanrajoitteita, jonka vuoksi heidän mahdollisuutensa osallistua harrastuksiin eivät välttämättä aina ole tasavertaisia. Esteettömyys tuo hevoset ja hevosharrastuksen heikosti liikkuvien ihmisten ulottuville. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa on panostettu erityisesti talliyhteisöjen toimintaan sosiaalisen kasvun ja hyvinvoinnin tukena.

Yhteiskunnan tasolla tarkasteltuna hevonen voidaan nähdä sosiaalisena toimijana, joka luo ympärilleen hyvän elämän mahdollistavia tiloja sekä auttaa vahvan luontosuhteen muodostumisessa (Wadham ym. 2022). Hevosten kanssa tapahtuva tekeminen johdattaa ihmisen aktiiviseen vuorovaikutukseen oman ympäristönsä kanssa. Tämän kautta voidaan vahvistaa niin hevosmatkailijoiden kuin paikallisen väestön tietoisuutta ympäristö, luonnosta ja luonnonlajien monimuotoisuudesta.

Kuva 9. Hevonen ja ihminen luovat yhdessä hyvää elämää tukevia ympäristöjä (Wadham ym. 2022).

Hevosalan vastuullisuus kokonaisuutena

Hevosalan vastuullisuuteen liittyvä toiminnallinen kokonaisuus pitää siis laajasti sisällään niin ympäristöön, hevosen hyvinvointiin kuin myös taloudelliseen ja sosiaaliseen kestävyteen liittyviä teemoja. HevosHäme -hankkeessa keskeisimpinä tulevaisuuden haasteina nähtiin seuraavat kahdeksan teemaa, joiden kehittämisessä hevosmatkailu voi osaltaan olla mukana ratkaisujen kehittäjänä ja alan edelläkävijänä (Saastamoinen 2023).

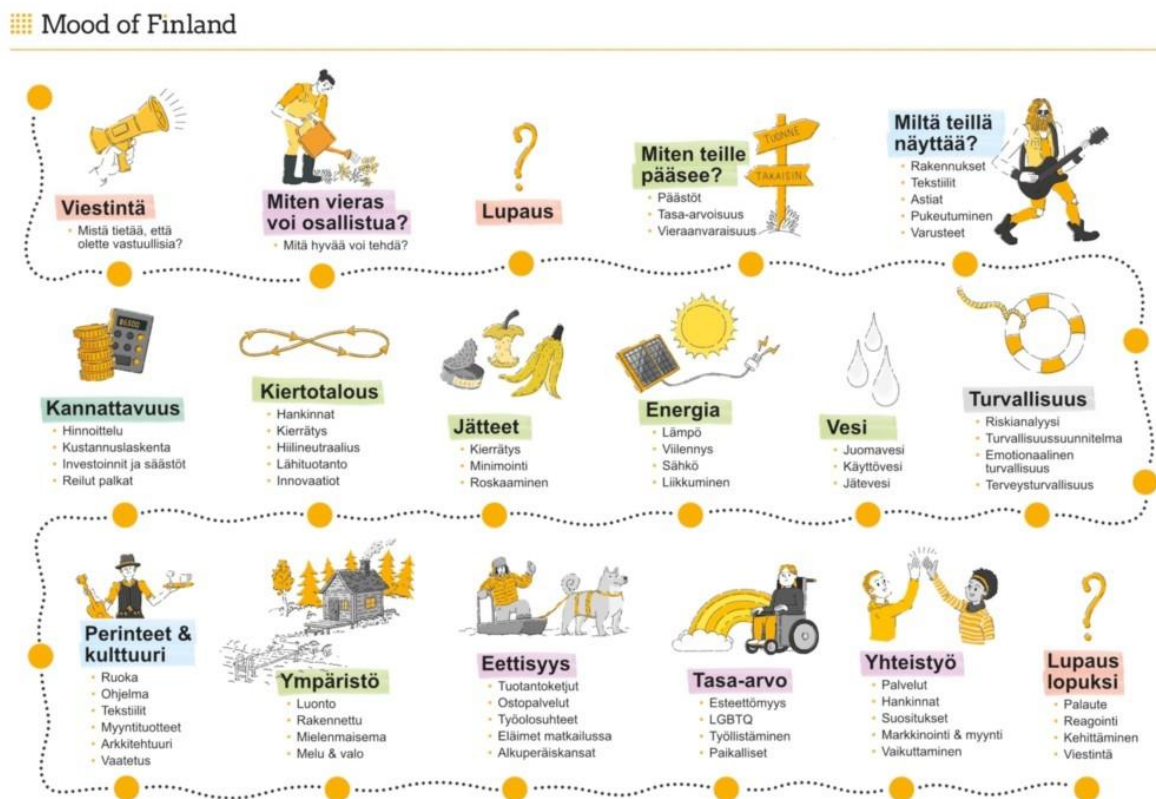
1. Ilmasto: energian kulutus (tilojen lämmitys, valaistus, laitteet ja koneet), matkustaminen (tapahtumat ja kilpailumatkat, julkinen liikenne, yhteiskyydit sekä hevosille että ihmisille, ei-fossiiliset polttoaineet), hiilensidonta: hiiltä sitovat materiaalit ja rakenteet, rehut ja ruokinta ja ilmastokompensaatiot.
2. Muut ympäristövaikutukset: maaston kuluminen, ravinnekuormitus, jätehuolto (kulutuksen, hävikin ja pakkausten vähentäminen, kierrätys ja uudelleen käyttö, varusteiden huolto ja kierrättäminen), monimuotoisuus (kasvillisuusvahinkojen vähentäminen, perinnebiotooppien laiduntaminen, lääkityksen hallinta, vieraslajien estäminen).
3. Hevosten hyvinvointi (hevosten rasituksen huomioiminen ja riittävä lepo, varusteiden sopivuus ja kunto, haavojen hoito, hyönteisten karkotus, ruokinta, kuljetukset, tallit ja tilapäismajoitukset)
4. Bioturvallisuus ja hygieniataso
5. Talous ja liiketoiminta
6. Asiakkaat ja palvelun laatu, myös erityisryhmien huomioiminen
7. Paikallisuuden huomioiminen (kulttuuri, yhteisöt, muut yritykset, elinvoima, yhteistyö)
8. Turvallisuus asiakkaille, työntekijöille ja hevosille (ml. rehu- ja tautiturvallisuus)

Vastuullisuuskysymyksiin liittyvää asiakasluottamus muodostuu pitkälti sen kautta, miten toimiala kykenee reagoimaan julkisuudessa esille tuleviin konkreettisiin ongelmiin ja haasteisiin, kuten vaikkapa ravitoimintaan liittyviin suuterveysten ongelmiin. Näiden käsittelyn tulisi tapahtua mahdollisimman avoimen keskustelun ja päätöksenteon kautta, jotta asiakkaat pystyvät luottamaan hevosalan kykyyn haasteellisten teemojen käsittelyssä.

1.2. Työvälineitä hevosmatkailun laadun ja kestävyys hallintaan

Laadunhallinta tarjoaa työvälineitä, joiden kautta tekemisen rutiinit voidaan varmistaa ja ylläpitää silloinkin, kun toimijat vaihtuvat. Järjestelmällinen asiakastytyvyyden seuranta näyttää hevostalleilla olevan vielä melko vähäistä (Pohto 2010). Suunnitelmallinen laadunhallinta tukee samalla myös viestintää ja todentaa asiakkaille kehitystyön olevan aitoa. Viestintää voi tehdä rohkeasti omista tavoitteista kertoen ja persoonallisesti brändättyinä, mutta jokaisen sanan takana on oltava aito tekeminen. Samalla pitää varmistaa, että viesti todentuu myös asiakkaan saapuessa kohteeseen.

Hevostalouden kestävyys ja vastuullisuus pitää näkyä sekä yritysten tasolla että koko toimialalla. Tällöin yritysten pitää tunnistaa toimintansa luontovaikutukset sekä minimoida ympäristölle aiheutuvat haitat ja käyttää luonnonvaroja säästeliäästi. Yrityksen on myös varmistauduttava, että sen hankintaketjut toimivat kestävästi.

Kuva 10. Mood of Finland -yrityksen pelilauta ohjaa yrityksen pohtimaan toimintansa vastuullisuutta askel kerrallaan. Mood of Finland, <https://moodoffinland.fi/palvelut/valmennukset/>

Laatutallit on Suomen Ratsastajain liiton (SRL) kehittämä järjestelmä, joka monin osin sivuaa kestävyysteemoja. Tavoitteena on, että laatutallit ovat ammattimaisesti hoidettuja niin tilojen, ympäristön kuin hevosten hyvinvoinninkin suhteen. Laatutallien yritystoiminnan tulisi olla läpinäkyvää ja taloudenpidon ammattimaista. Laatutallien henkilökunnan toivotaan olevan pätevää ja monipuolisesti koulututtunutta. Tavoitteisiin kuuluu niin ikään toiminnan jatkuva kehittäminen (SRL 2023).

Laatukriteerit ja erityisesti niihin liittyvä ohjeisto nähdään työvälteenä, joka laatumerkin haltijoiden ohella tukee muidenkin Suomen Ratsastajain liiton jäsentallien laadunhallintaa ja kehittämistä. Laatutalli-merkin voi saada tallille tehdyn laatukäynnin perusteella. Käynnin voi tilata, kun talli kokee täyttävänsä laatukriteerit kaikilla toiminnan osa-alueilla. Laatutallit saavat käyttöönsä tuotemerkin, jota he voivat käyttää tukena markkinointityössään ja viestinnässään.

Laatutallin -tuotemerkin on nykyisellään (2023) lunastanut 33 tallia, eli SRL:n jäsentalleista 10 %. Tämä tarkoittaa vain muutamia prosentteja kaikista ratsastuspalveluita tai -toimintaa harjoittavista talleista. Hämeessä laatutallin merkki on Aulangon ratsastuskoululla ja Hevosopiston ratsastuskoululla. Vastaavaa laatumerkkiä ei ole ravitalleille lainkaan käytössä.

Sustainable Travel Finland, STF-merkki. Matkailupalveluissa vastuullisuusteemojen nähdään tulevaisuudessa edelleen korostuvan. Kestävään matkailuun on määritelty Suomessa kuuluvan seuraavia periaatteita: 1) reilu yhteistyö, 2) luonnosta huolehtiminen, 3) kulttuuriperinnön kunnioitus, 4) hyvinvoinnin edistäminen, 5) paikallisuuden suosiminen, 6) turvallisuuden ja laatuun panostaminen, 7) ilmastovaikutuksista huolehtiminen, 8) avoin viestintä ja 9) jatkuva kehittämisen sekä tekojen tasolla tapahtuva sitoutuminen (Visit Finland 2020). Näiden todentamiseen on kehitetty Sustainable Travel Finland, STF-merkki. STF-kehityspolulle lähteminen ei maksa yritykselle mitään, mutta yrityksen kehittämistoimenpiteistä voi syntyä kustannuksia. Lisäksi ohjelma vaatii aikaa ja sitoutumista. STF-merkillä yritys saa näkyvyyttä Visit Finlandin kanavissa. STF-merkki uusitaan kahden vuoden välein. Tähän mennessä merkin on saavuttanut jo yli 100 matkailuyritystä, mutta hevososalta vasta muutamia.

Tuotemerkin myöntäminen edellyttää seitsemän askeleen prosessia, jossa edetään lähtötilanteen arvioinnista toimenpidesuunnitelmaan ja yrityksen vastuullisuusviestintään. Ohjelman ensimmäisenä askeleena on yrityksen päätös sitoutua kestävän matkailun edistämiseen ja valtakunnallisiin periaatteisiin. Samalla nimetään koordinaattori asian edistämiseen. Toinen askel liittyy osaamisen kasvattamiseen. Tarvittavaa opintomateriaalia on koottu kestävän matkailun e-oppaaseen Visit Finlandin nettisivuille. Valmennuspäiviin osallistumisen jälkeen yritys siirtyy omien toimenpiteiden suunnitteluun. Kehittämissuunnitelmaan kirjataan yrityksen lähtötilanne ja suunnitellut toimenpiteet. Ohjelman neljäntenä askeleena on vastuullisuusviestinnän suunnittelu ja toteutus. Tämän jälkeen haetaan sertifiointia jonkin puolueettoman osapuolen arvioimana (esimerkiksi luomumatkailuohjelman ECEAT tai Suomen luonnonsuojeluliiton Ekokompassi). Kuudentena askeleena on ohjelman kriteerien todentaminen ja mittaaminen STF-ohjelman nettialustalla. Seitsemäs ja viimeinen vaihe on merkinkäyttöön liittyvän oikeuden myöntäminen.

Hevosalan ensimmäisiä STF-merkin haltioita on Ruska Laukka Kuusamossa. Tahkon loma-alueella sijaitseva Tahko Farmi etenee parhaillaan tuotemerkin hakuprosessissa. Molemmat yritykset tuottavat hevosmatkailupalveluita sekä suomalaisille että kansainvälisille asiakkaille.

- *Ruska Laukka* perustettiin vuonna 2006 ja on 15 vuodessa kasvanut kahden hevosen tallista monipuoliseksi, yli 20 hevosen hevostilaksi. Tarjontaan kuuluu monipuolisia hyvinvointialan palveluita. Yrittäjä Sanna Kallunki on kouluttautunut niin ratsastuksen ja hevosalan kuin neuropsykiatrian saralla. Yrityksen arvot näkyvät muun muassa hevosten ja ympäristön hoidossa. Hevoset elävät laumoissa pihatoissa, joiden jaloitteluaitauksissa on runsaasti liikkumatilaa talvisinkin. Elinympäristö ja hoito mahdollistavat lajityypilliset käyttäytymistarpeet. Hevoselle halutaan antaa oikeus aitoon hevosen elämään. Ekologinen ajattelu näkyy myös kosteikon ja perinnebiotooppiinittyjen hoidossa. Hevostilan laaja pihapiiri (26 hehtaaria) luo rauhaisan ja turvallisen ympäristön asiakastoiminnalle, kuten maastoratsastuksille, sosiaalipedagogiselle hevostoiminnalle ja hevostilavierailuille. Suurin osa tilan eläimistä on suomenhevosia.
- *Tahko Farmi* kehittää omaa ympäristötoimintaansa Kuopiossa. Tahkon loma-alueella toimiva elämysmaatila tarjoaa matkailijoille monipuolisesti tekemistä. Tilalla on hevosia, aaseja ja muita eläimiä, jotka ovat kukin omalla tavallaan osana asiakastoimintaa. Palveluvalikoimaan kuuluu ratsastuksen lisäksi pakohuone, eläinpihaan tutustumista, minimönkijöillä ajamista sekä aasien tarjoamaa ”turpaterapiaa”. Toiminnasta vastaa kolmen yrittäjän tiimi, joista jokaisella on oma erikoisosaamisalue: hevostalouden agrobiologi Hanna Kraft, hevospalveluohjaaja Ida-Maria Lappalainen ja Green Care -hevostoimija Riina Myöhänen. Toimitusjohtaja Hanna on valmistunut agrobiologiksi Hämeen ammattikorkeakoulusta vuonna 2019, ja hänen opinnäytetyönsä käsitteli turvallista ja asiakasystävällistä hevosmatkailutuotetta. Tilalla kierrätetään lanta maanparannusaineeksi ja korsi-jäte Tahkon Rinteiden tasoiteaineeksi. Liiketunnistimella toimivat LED-valot vähentävät sähkönkulutusta. Jätteiden erilliskeräys ja komposti tehostavat kierrätystä. Tilan viljelypenkeissä kasvavat viljat ja vihannekset, jotka tarjoavat oppimisympäristön matkailijoille ja herkuja tilan eläimille. Hevoset asuvat pihatossa, joka antaa mahdollisuuden lajityypilliseen käyttäytymiseen ympäri vuoden. Yrittäjän mukaan STF-ohjelma on tarjonnut heille sekä haasteita että apua oman toiminnan kehittämiseen. Toiminta vuokratiloissa rajaa osaltaan kehittämismahdollisuuksia. STF-merkin hakeminen auttoi tarkastelemaan yritystoimintaa kokonaisuutena, ja tunnistamaan omaan toimintaan liittyviä kehittämiskohteita.

Hiilijalanjälki. Visit Finland tarjoaa matkailuyrityksille hiilijalanjäljen laskurin, joka on ilmaiseksi yritysten käytössä. Laskurin avulla tunnistetaan toiminnan keskeiset päästölähteet ja niihin vaikuttavat osatekijät. Hiilijalanjälki tarjoaa lopputuloksena vertailukelpoisen luvun, joka tiivistää yhteen toiminnan tai palvelun aiheuttamat vaikutukset ilmaston lämpenemiseen.

Energia	Mitä tietoa kerätään	Lähde /vuosi	Tiedon laatu / huomioita
Lämpö	Kaukolämmön kulutus MWh kuukausittain	Kulutustiedot Heleniltä	Kiitettävä. Todelliset kulutukset kuukausitasolla
Sähkö	Sähkönkulutus MWh kuukausittain	Kulutustiedot Heleniltä	Kiitettävä. Todelliset kulutukset kuukausitasolla
Polttoaineet	Iltamäärät	Laskut kirjanpidosta	Kiitettävä. Todelliset iltamäärät.
Jätteet	Määrät jätelajeittain	Remeon raportti (Ekokompassi)	Kiitettävä. Todelliset painot jätelajeittain.
Matkat	Työssäkäyntimatkat (km, kulkutapa), lennot, eläinten kuljetukset	Kysely v. 2016, matkalaskut	Kiitettävä, uusi kysely toteutettu keväällä 2021. Eläinten lennot todellisten kuljetusten mukaan.
Eläinten ruoka	Määrät rehulajeittain	Korkeasaaren oma selvitys laskuista ja tilauksista.	Kiitettävä. Kilomäärät selvitetty hankinnoista erikseen ja tarkkuutta lisätty huomattavasti.
Hankinnat	Tavara- ja palveluostot, euromäärät kirjanpidon tilien mukaan	Kirjanpito	Päästötietojen laatu kohtuullinen sillä laskenta europerusteista. Parannusta aikaisempaan huolellisesti suunniteltu tilikartta laskennan pohjana.
Ravintolat	Elintarvikkeiden määrät kiloina	Kespron raportit	Kiitettävä, perustuu todellisiin hankittuihin elintarvikemääriin.

Kuva 11. Hiilijalanjäljen laskenta, esimerkkinä Korkeasaaren eläintarha. Lähde:Åhlström 2022

Maatiloiminnan arviointiin on tarjolla ilmainen Cool Farm Tool sekä Ex-Ante-Carbon-Balance -Tool. EX-ACT on excel-pohjainen kirjanpityväline, joka huomioi maankäyttösektorin päästöt (Kuittinen 2022). Hevosalalle ei vielä ole kehitetty omaa hiilijalanjäljen laskentamallia, mutta vuoden 2022 alussa on käynnistynyt Hevostietokeskuksen, Suomen Hippoksen ja Suomen ratsastajainliiton yhteinen hanke hevosalan hiilivirtojen selvittämiseksi (Hevostietokeskus 2022)

Urheilu- ja yleisötapahtumien ilmastovaikutusten arviointiin on kehitetty useita laskureita. Esimerkiksi WWF:n ilmastolaskuri on maksutta kaikkien käytössä. Käyttö ei vaadi erikoistietoja, vaan siihen syötetään tietoa organisaation normaalista kirjanpidosta ja laskuista. Laskurin avulla arvioidaan sähkön- ja lämmönkulutuksesta, henkilöliikenteestä, tavarankuljetuksista sekä paperinkulutuksesta syntyviä hiilidioksidipäästöjä. Palvelusta saa myös vinkkejä päästöjä vähentävistä toimintatavoista ja toimenpiteistä. (www. Ilmastolaskuri.fi).

Hyvinvoinnin mittaaminen. Eläimen hyvinvointia voidaan selvittää WelfareQuality® -järjestelmässä, joka arvioi eläimen sopeutumista ympäristöönsä (Wallenius 2022). Auditointi selvittää, mitä haittoja eläin kokee siinä ympäristöstä, jossa se elää. Mitä enemmän pahoinvoinnin merkkejä havaitaan (esimerkiksi fyysisiä vaurioita tai stereotyyppistä käyttäytymistä), sitä enemmän kehitettävää tilalta löytyy. Esimerkiksi hyvään ravitsemukseen kuuluu järjestelmässä seuraavia osateemoja.

- Hevosten elinympäristössä on riittävän monta ruokinta- ja vesipistettä, jolloin kaikki yksilöt pääsevät syömään ja juomaan.
- Vesiautomaateissa veden virtaus on riittävää, jotta hevonen saa juotua tarvitsemansa määrän.
- Karkea- ja väkirehuruokintojen järjestys sekä ruokinnan virikkeellisyys.
- Hevosten kuntoluokitus kertoo yksilöiden ja lauman ravitsemuksen tilasta.

Useinkin eläimen käyttäytyminen kertoo fysiologisia lukuja nopeammin ja selvemmin eläimen kokemasta stressistä (Kilpeläisen 2022). Levollisen hevosen tunnistaminen on alan ammattilaisille ja harrastajille tärkeä taito, jolla on suora vaikutus hevosten hyvinvointiin. Matkanjärjestäjät käyttävät eläinten hyvinvoinnin tarkasteluun useinkin ABTA:n (Association of British Travel Agents) luomaa "Global Welfare Guidance for Animals in Tourism"- ohjeistusta (Garcia-Rosell ym. 2018). Yleismaailmallisiin kriteereihin perustuvassa auditoinnissa huomioidaan kuitenkin heikosti suomalaisten eläinlajien erityispiirteitä ja paikallisia olosuhteita. Hyvinvoinnin mittareissa joudutaan väistämättä huomioimaan kulloisenkin yhteiskunnan tilanne, ja suuntaamaan toimintaa kussakin tilanteessa mahdollisten edistysaskeleiden ottamiseen. Suomalaiselta hevosallilta voidaan siten odottaa kehitystä lähinnä kotimaiseen tasoon ja normeihin nähden.

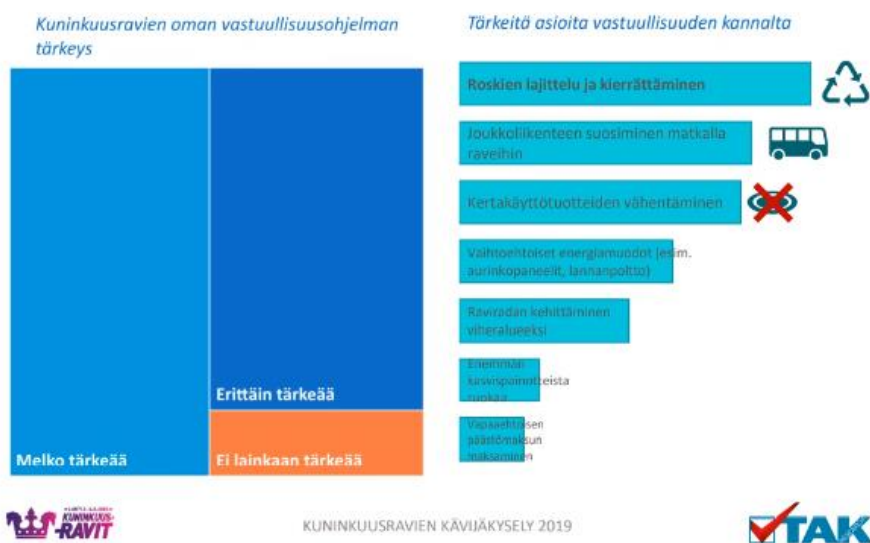
2. Forssan Kuninkuusravien yleisökysely

2.1. Tausta

Kuninkuusravit järjestettiin Forssassa kesällä 2022, ja vastuullisuusnäkökulmien huomiointi oli tapahtuman järjestämisessä yhtenä kehittämisteemana mukana. Vastuullisuusteemaa työstiin yhteistyössä Pilvenmäen raviradan, Hippoksen sekä HevosHäme -hankkeen välillä. Hämeen ammattikorkeakoulun ja Luonnonvarakeskuksen toteuttaman yleisökyselyn kautta haettiin erityisesti selvittää hevostapahtumiin osallistuvan yleisön odotuksia kestävyystavoitteiden suhteen.

Kestävyystavoitteet Kuninkuusraveissa

Kuninkuusravien vastuullisuustyö on laajemmassa mitassa käynnistynyt Suomen Hippoksen laatiman vastuullisuusohjelman myötä vuonna 2019, joka raviurheilun ohella koskee myös hevoskasvatusta ja alan palveluita. Kuninkuusravien osalta ohjelman toteutus aloitettiin Lahden Kuninkuusraveissa 2019. Huomiota kiinnitettiin erityisesti hevosten hyvinvointiin, hiilijalanjälkeen, jätteiden vähentämiseen ja lähiruoan käyttöön. Kävijäkyselyn tulokset kertoivat, että vastuullisuusohjelmaa pidettiin yleisön parissa varsin tärkeänä. Erityisesti jätteiden saattamista kiertoon toivottiin, samoin kuin hiilijalan pienentämiseen liittyviä ratkaisuja (Kuva 12).

Kuva 12. Yleisökyselyn tulokset Lahden Kuninkuusraveissa 2019.

Vuoden 2020 ja 2021 Kuninkuusravit järjestettiin poikkeusoloissa, joissa suurin huomio jouduttiin kohdentamaan tapahtuman läpivientiin koronatilanteen haastavissa olosuhteissa. Forssan Kuninkuusraveissa, vuonna 2022, päästiin vihdoin epidemian osalta rauhallisempaan tilanteeseen.

Forssassa vastuullisuusohjelman kohteiksi valittiin hevosen hyvinvointiin, tapahtuman saavutettavuuteen ja turvallisuuteen, taloudelliseen tulokseen, ilmasto vaikutuksiin sekä jätteiden käsittelyyn liittyvät teemat (Taulukko 1). Kestävyystavoitteiden seurantaan haettiin tunnuslukuja. Muun muassa kilpailueläinlääkärien tekemien tarkastusten tulosten kirjaamista ja käsittelyä kehitettiin.

Taulukko 1. Forssan Kuninkuusravien kestävyystavoitteet vuonna 2022.

Aihe-alue	Tavoitteet
Sosiaalinen vastuu	Hevosien hyvinvointi kaikissa tilanteissa. Ensiluokkaiset olosuhteet kilpailla turvallisesti. Julkisuuskuva hyvinvoinnista
	Urheilutapahtuma kaikille. Tarjoamme kaikenikäisille ihmisille tapoja nauttia tapahtumasta.
	Tapahtuman turvallisuus.
Taloudellinen vastuu	Isäntäpaikkakunnan hevosjalouden ja raviradan taloudellisen toiminnan edistäminen.
Ympäristövastuu	Vähennämme hiilijalanjälkeä. Tulevaisuudessa tapahtuman hiilijalanjälki on nolla. Ruoan osalta: 1. Suosimme lähiruokaa. 2. Vähennämme ruokahävikkiä 3. Tarjoamme enemmän kasvisvaihtoehtoja. Energiankulutuksessa: 1. Ostamme vihreää sähköä 2. Vähennämme sähkönkulutusta
	Jätteet: 1. Lajittelemme paperin, biojätteen, muovin ja tölkit. 2. Tuotamme opasteet ja materiaalit niin, että voidaan hyödyntää myös tulevissa Kuninkuusraveissa.

2.2. Kyselyn toteutus

Yleisön odotuksia tarkasteleva kysely toteutettiin Kuninkuusraveissa 29.7–31.7. 2022. Vastaajat saattoivat valita joko paperilomakkeen tai vastaamisen suoraan nettipohjaiselle lomakkeelle. Osa ihmisistä osallistui kyselyyn tapahtuman yhteydessä julkaistun nettilinkin kautta. Lisäksi kyselyyn saatiin 56 vastausta Suomenratsujen kuninkaalliset –tapahtuman yhteydessä Ypäjällä. Kaikkiaan kyselyyn palautettiin 215 vastausta. Kyselyn yhteydessä vastaajilla oli myös mahdollisuus sanallisen palautteen antamiseen.

Vastaajien lähtötiedot

Vastaajien joukossa oli hevosalan harrastajien ja ammattilaisten lisäksi selkeästi myös laajempaa yleisöä, joka on kiinnostunut Kuninkuusravien kaltaiseen tapahtumaan osallistumisesta. Vastaajista kolmanneksella (36 %) oli taustana oma tai perheen hevosharrastus, ja vajaa kolmannes (30 %) oli itse hevosomistajia. Vastaajista 5 % kertoi olevansa hevosalan yrittäjiä, ja 6 % muita hevosalan ammattilaisia tai opiskelijoita. Viidennes vastaajista luonnehti itseään (19 %) oli hevostapahtumien vakiokävijänä.

Vastaajista 76 % oli naisia, 23 prosenttia miehiä, ja 1 % muita. Otos on sikäli edustava, että tavallisen raviyleisön ollessa useinkin miespainotteista on Kuninkuusravien sukupuolijakaantuma ollut melko tasainen. Miesten vähäisempi määrä kyselyn vastaajissa kannattaa kuitenkin huomioida vastauksien tarkastelussa ja tulokinnassa. Eri ikäryhmien edustajia kyselyyn saatiin varsin hyvin mukaan (Taulukko 2). Alle 20-vuotiaiden ryhmä oli näistä kaikkein pienin (9 vastausta), joten tämän ryhmän osalta tulosten yleistettävyyteen liittyy eniten sattumanvaraisuutta.

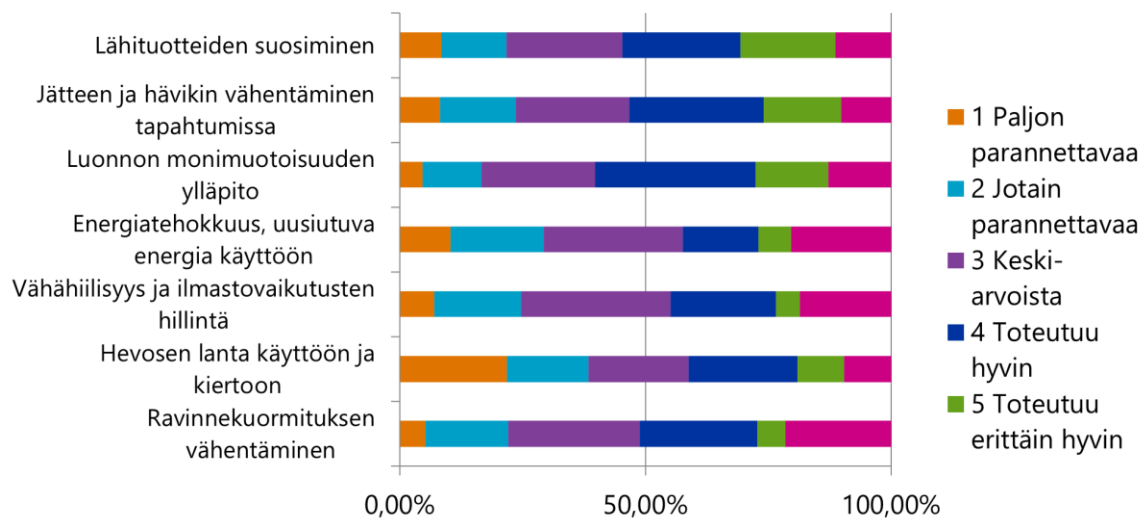
Taulukko 2. Vastaajien ikäjakauma.

Ikäryhmä	Lukumäärä	Prosentti
alle 20v	9	4,3 %
20–29	26	12,5 %
30–39	37	17,8 %
40–49	44	21,2 %
50–59	56	26,9 %
yli 60	36	17,3 %

2.3. Tulokset

Ympäristötavoitteet

Kuninkuusravien yleisö arvioi ympäristötavoitteiden toteutuvan hevosalalla keskimääräisellä tasolla; keskiarvoksi muodostui 3,1 (asteikolla 1–5). Vastaajat olivat kaikkein tyytyväisimpiä luonnon monimuotoisuuden ylläpitoon (3,5), lähituotteiden suosimiseen (3,4) ja jätteiden käsittelyyn (3,3). Eniten kriittisyyttä ja kehittämistarpeita liittyi hevosen lannan käyttöön ja energiakysymyksiin.

Kuva 13. Miten nämä ympäristötavoitteet toteutuvat hevosalalla? (N=213).

Taulukko 3. Ympäristötavoitteiden keskiarvot.

Tavoite	Keskiarvo
Ravinnekuormituksen vähentäminen	3,1
Hevosen lanta käyttöön ja kiertoon	2,8
Vähähiilisyys ja ilmastovaikutusten hillintä	3,0
Energiatehokkuus, uusiutuva energia käyttöön	2,9
Luonnon monimuotoisuuden ylläpito	3,5
Jätteen ja hävikin vähentäminen tapahtumissa	3,3
Lähi tuotteiden suosiminen	3,4

Huomion arvoista ympäristötavoitteiden osalta oli vastausten laaja hajonta. Vastaajissa oli sekä niitä ihmisiä, jotka näkivät ympäristötavoitteiden kehityksen toteutuneen hyvin, mutta samalla myös niitä, jotka näkivät nykyisessä tilanteessa selkeää parannettavaa. Ikäryhmittäin tarkasteltuna nuorten näköalat olivat yllättäen luottavaisempia kuin vanhemmilla vastaajilla. Pientä eroa oli myös sukupuolten välillä, siten että naisten arviot ympäristötavoitteiden toteutumiselle olivat kriittisempiä kuin miesten.

Osaltaan vaihtelun voi nähdä kertovan hevosalalla vallitsevien tilanteiden laajasta vaihtelusta, joissa vastaajat ovat päässeet kohtaamaan sekä hyvin toimivia käytäntöjä, että myös oman odotustason alittavia tilanteita. Samalla vaihtelun voi ajatella kertovan yhteiskunnallisen keskustelun polarisoitumisesta, jossa keskustelussa on mukana aiempaa enemmän äärilaitoja. Hevosalalta tällainen tilanne edellyttää valmiutta käydä avointa ja erilaisia mielipiteitä kunnioittavaa keskustelua.

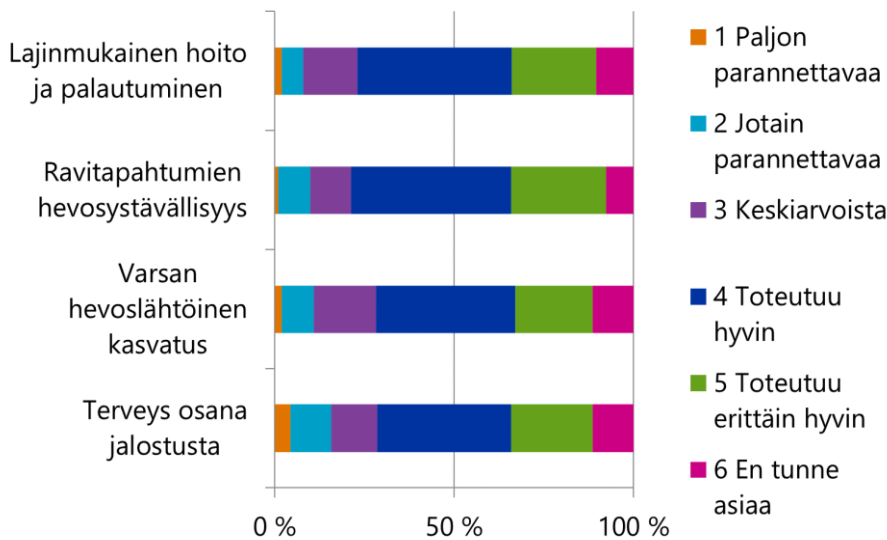
Avoimissa vastauksissa oli mukana lähinnä yksittäisiä ympäristötavoitteita koskevia kommentteja, joissa toivottiin muun muassa hevosväeltä enemmän kiinnostusta vastuullisuusteemoihin. Erästä vastaajaa harmitti maahan päätyvien roskien suuri määrä. Roskiksia ja alueen siivousta olisi saanut olla enemmän hyvän yleisösuosion saaneissa tapahtumissa. Toinen vastaaja mietti, olivatko yleisölle jaetut ilmaiset hatut, jotka päätyivät suurelta osin samana päivänä roskiin, turhaa kertakäyttökrääsää. Nämä olisi voinut jättää jakamattakin.

Ravihevosen hyvinvointi

Kyselyn vastaajat olivat melko tyytyväisiä myös hevosen hyvinvoinnin ja terveyden huomiointiin, yleisarvosana tässä kohdissa oli 3,8. Joukossa oli kuitenkin pieni osa kriittisempiä vastaajia. Eniten parannettavaa (> 15 % vastaajista, muissa 8–10 %) nähtiin hevosjalostuksessa terveyden asettamisessa osaksi jalostustavoitteita.

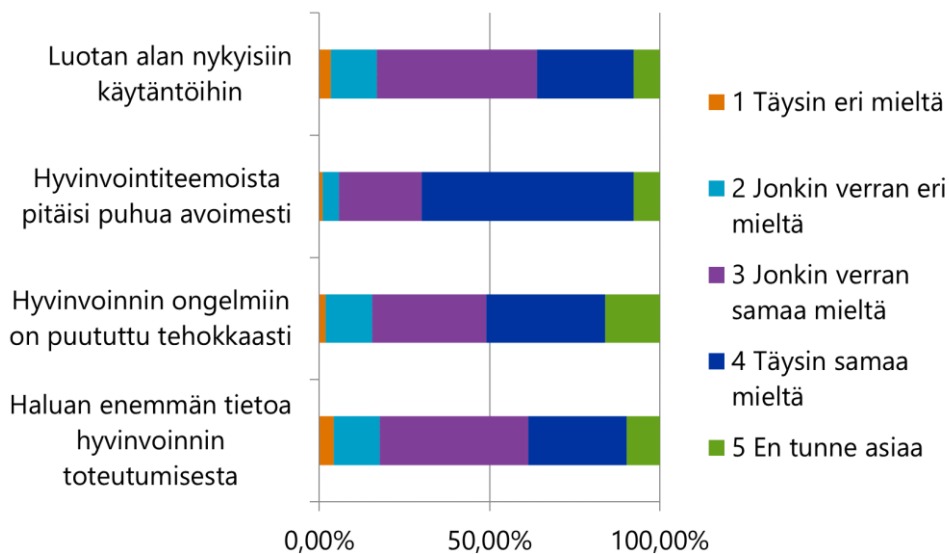
Taulukko 4. Hyvinvoinnin keskiarvot.

	Keskiarvo
Terveys osana jalostusta	3,7
Varsan hevoslähtöinen kasvatus	3,8
Ravitapahtumien hevosystävällisyys	3,9
Lajinmukainen hoito ja palautuminen	3,9

Kuva 14. Hyvinvoinnin tavoitteiden toteutumisen jakaumana.

Suurin osa vastaajista kertoi luottavansa hevosalan nykyisiin hyvinvoinnin käytäntöihin (75 % jonkin verran tai täysin samaa mieltä). Myös hyvinvoinnin ongelmatilanteisiin oli vastaajien kokemuksen mukaan puututtu tehokkaasti (68 % jonkin verran tai täysin samaa mieltä). Hyvinvointiin liittyvät teemat ovat kuitenkin ihmisille tärkeitä, sillä enemmistö vastaajista (62 %) halusi hyvinvointiteemoista puhuttavan avoimesti. Moni haluaa myös enemmän tietoa hyvinvoinnin toteutumisesta ravitapahtumissa (72 % jonkin verran tai täysin samaa mieltä).

Kuva 15. Hyvinvointiin liittyvät käytännöt.

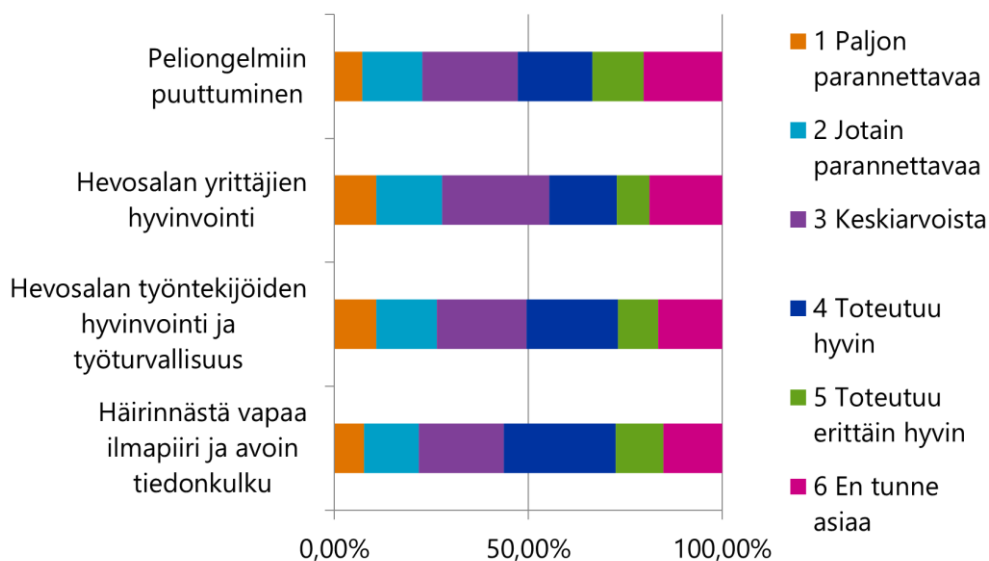
Avoimissa vastauksissa oli mukana muutamia hyvinvointiin liittyviä kommentteja. Eräs vastaaja mietti piiskan käyttöä: piiskaako tietyt "kovat" ammattikuskit hevosta vatsan alle? Toinen vastaaja näki parannustarpeita hevosen kipuun liittyvien oireiden tunnistamisessa. Samalla pohdittiin keinoja hyvinvointiteemojen edistämiseen. Avoimuus ja toiminnan läpinäkyvyys nähtiin keinoina, jotka vievät kehitystä kohden hyvää suuntaa. Tiukimmin teemaan suhtautui vastaaja, joka vaati hyvinvoinnin takaamista vaikka sitten lain ja pakkokeinojen käytön kautta.

Sosiaaliset tavoitteet

Sosiaalisen kestävyuden teemat arvioitiin edellisiä hieman heikommiksi, keskiarvona 3,1. Häirinnästä vapaa ilmapiiriin ja avoimen tiedonkulun osalta viidennes vastaajista (22 %) näki jotain tai paljon parannettavaa. Hevosalan työntekijöiden hyvinvoinnin ja työturvallisuuden osalta parannuksia toivoi 25 %, ja yrittäjien hyvinvoinnin osalta 28 % vastaajista. Peliongelmiin halusi tiukempaa otetta 23 %. Näissäkin kysymyksissä oli selkeää hajontaa niin, että kriittisten vastaajien ohella oli vastaajia, jotka olivat jo nykyisellään tyytyväisiä kohtaamiinsa hevosalan sosiaalisiin tilanteisiin.

Taulukko 5. Sosiaalisten tavoitteiden keskiarvot.

	Keskiarvo
Häirinnästä vapaa ilmapiiri ja avoin tiedonkulku	3,3
Hevosalan työntekijöiden hyvinvointi ja työturvallisuus	3,1
Hevosalan yrittäjien hyvinvointi	2,9
Peliongelmiin puuttuminen	3,2

Kuva 16. Sosiaalisten tavoitteiden keskiarvot.

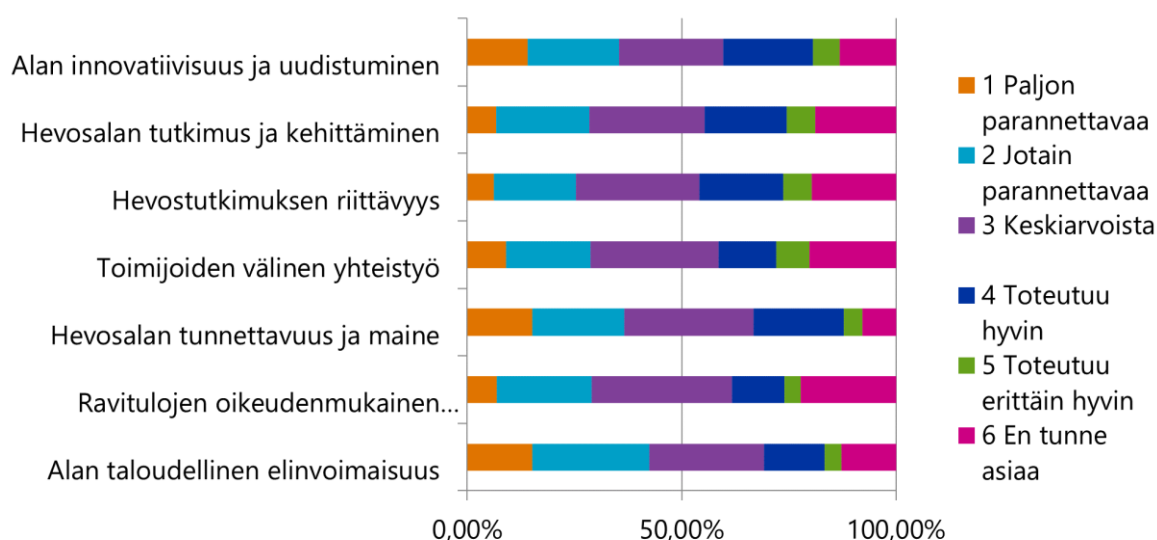
Avoimissa vastauksissa toivottiin hevosalalle enemmän yhteisöllisyyttä. Vanhanajan ”ollaan yhtä suurta perhettä” meininkiä voitaisiin hakea takaisin. ”Kuppikunnat pois, ja iloitaan kaikkien menestymisestä. Palkitaan ja kannustetaan ihmisiä olemaan hyväsydämiä toisia kohtaan”. Enemmän tarvittaisiin myös avoimuutta. Hevosalan yrittäjien verkostoituminen ei aina ole itsestäänselvyys.

Ahdingossa oleville hevosihmisille esitettiin auttavaa puhelinlinjaa, mistä voisi pyytää apua hevosten ruokintaan. ”Jos rahat on loppu -ei anneta rahaa, mutta toimitetaan ruokaa hevosille”. Varoja voitaisiin hankkia keräyksillä ja kirppistuotoilla. Tarvittaessa laitetaan talli tarkkailuun sen suhteen, onko se elinkelpoinen eläinten hyvinvoinnin suhteen.

Vastauksissa toivottiin myös parannuksia työntekijöiden ja yrittäjien oloihin. Ammattihenkilöiden terveydestä tulisi huolehtia, sillä alan tekijöiden selkä ja lonkat ovat kovilla. Tallityttöjen seksuaalinen häirintä ja työolot nostettiin niin ikään huomiona ja kysymyksenä esille.

Taloudellinen kestävyys

Taloudellisen kestävyuden kokonaisarvosana (2,8) oli kestävyuden osa-alueista kaikkein heikoin. Kaikkein heikoimman arvion koko kyselyssä sai kysymys toimialan taloudellisen elinvoimaisuuden kehittymisestä (2,6). Kritiikin sijaa nähtiin myös ravitulojen oikeudenmukaisessa jakautumisessa, hevosalan tunnettavuudessa ja maineessa sekä alan innovatiivisuudessa ja uudistumisessa. Vaihtelua esiintyi tässäkin kohdin, ja vastaajien joukossa oli niitäkin ihmisiä, jotka olivat tavoitteiden toteutumiseen tyytyväisiä.

Kuva 17. Taloudellisten tavoitteiden arviointi jakaumana.

Taulukko 6. Taloudellisen tavoitteiden keskiarvot.

	Keskiarvo
Alan taloudellinen elinvoimaisuus	2,6
Ravitulojen oikeudenmukainen jakaantuminen	2,8
Hevosalan tunnettavuus ja maine	2,8
Toimijoiden välinen yhteistyö	2,9
Hevostutkimuksen riittävyys	3,0
Hevosalan tutkimus ja kehittäminen	3,0
Alan innovatiivisuus ja uudistuminen	2,8

Avoimissa vastauksissa ihmisiä kiinnosti selkeästi eniten mahdollisuudet ravitoiminnan kehittämiseen. Tapahtumiin toivottiin lisää näkyvyyttä muun muassa televisiossa ja lehdissä, joita hevosalan ulkopuoliset kävijät näkevät. Tapahtuman jälkeiset koostevideot (Aftermovie) nähtiin hyvänä esimerkkinä isoon yleisöön vetoavasta mainonnasta. "Ennakkoluulot raveissa käyvästä yleisöstä tulisi murtaa, ja näyttää, että raveihin ovat kaikki tervetulleita ikään ja taustoi-

hin katsomatta”. ”Harva tietää, että ”Kunkkarit” ovat samalla myös iso festaritapahtuma, jossa bailataan yhdessä ja pidetään hauskaa. Tätäkin puolta voisi tuoda näkyville, samoin kuin vedonlyönnin yhteiskunnallista merkitystä, kun menevät Veikkauksen voitonjaon kautta yhteisiin tarpeisiin”.

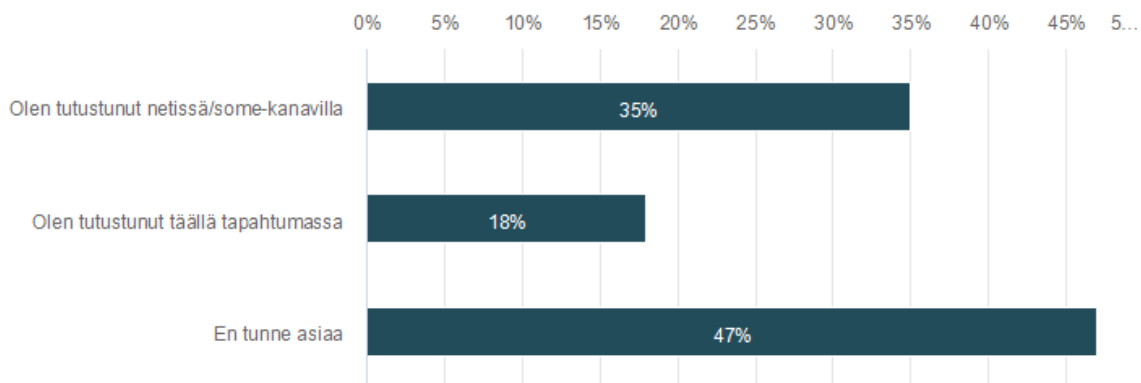
Vermon tapaan toimivia alueratoja toivottiin lisää. Osa radoista olisi ns. ”profiiliratoja”, jotka tekisivät ohjelmansa esimerkiksi kahden kuukauden aikataululla. Näillä olisi monipuolisesti lajeja; montea, laukkalähtöjä, väärinpäin raveja, pistelähtöjä, nuorten hevosten lähtöjä, jne. Suurimmat palkinnot jaettaisiin alueradoilla, mutta jotain suuren palkinnon kilpailuja voitaisiin ajaa myös pienemmillä radoilla. Nämä saisivat luoda ohjelmansa vapaammin, ja toisivat lajin pariin uusia ihmisiä.

Matalan kynnyksen aloitusta raviurheiluun pitäisi tukea nykyistä enemmän. ”Pitäisi olla myös kilpailuja, joissa ei vaadita kaikkia kursseja ja tunnuksia tai pitopaikkamäärityksiä ja lääkekirjanpitoa. Pienemmät radat toimisivat nuorten hevosten, taukohevosten ja kuntoutettavien hevosten ponnahduslautana”.

Hevosalasta ja raviurheilusta tulisi saada enemmän yleistä vapaa-ajanviettoa palvelevaa toimintaa. Ratoja voitaisiin käyttää myös hevosalan ulkopuoliseen toimintaan. Alaikäinen yleisö pitäisi huomioida paremmin, ja anniskeluvapaita alueita tulisi lisätä. Yrityksiin kohdistettu kampanjointi voisi auttaa hevosurheilun tunnettavuuden lisäämisessä. Tapahtumiin toivottiin myös laadukkaampia palveluita, lisää brändin rakentamista ja taustoitusta kilpailijoista/hevosista. ”Palkintotason nosto olisi hyväksi, mutta ehkä helpommin sanottu, kuin toteutettu”.

Vastuullisuus Forssan Kuninkuusraveissa

Kuninkuusravien yleisön arvosana vastuullisuusteeman yleiselle toteutukselle Forssassa oli keskiarvona 7,6 (asteikko 4–10). Lähes puolet vastaajista oli kuitenkin ohittanut tähän teemaan liittyvän tiedotuksen, mitä oli saatavilla sekä netin kautta (www.kuninkuusravit/-vastuullisuus.fi) että tapahtumassa paikan päällä.

Kuva 18. Vastuullisuusteemaan tutustuminen.

2.4. Kyselyn johtopäätökset

Forssan Kuninkuusravien yleisö vuonna 2022 suhtautui hevosalan vastuullisuusteemoihin hieman tiukemmin, kuin HAMK:n vuonna 2017 toteuttamassa kyselyssä. Hevosalaan tiedotettiin liittyvän edelleen monia kehittämistarpeita, mutta esille tuli myös laaja-alaista luottamusta alan nykyisiin käytäntöihin. Taloudellinen kestävyys nähtiin kestävyuden osa-alueista kaikkein heikoimmin toteutuvana, ja kyselyn heikoimman arvion sai toimialan taloudelliseen elinvoimaisuuteen liittyvä kysymys.

Huomion arvioista kyselyssä oli mielipiteiden laaja hajaantuminen. Tämä voi kertoa hevosalan tilanteiden moninaisuudesta sekä osaltaan myös yhteiskunnallisen keskustelun polarisoitumisesta, jossa mukana on aiempaa enemmän erilaisia mielipiteitä ja odotuksia. Hevosalalta tämä vaatii valmiutta avoimeen ja mielipiteiden erilaisuutta kunnioittavaan keskusteluun.

Sekä Lahden että Forssan Kuninkuusravien tulokset kertovat, että pelkkä hevonen tai juoksupahtuma ei sinällään enää riitä yleisölle, vaan kävijät odottavat tuotetta, jossa on mukana toimialan laajempi arvopohja.

Vastuullisuusteemojen käsittely on sinällään haastavaa, sillä teema leviää varsin laaja-alaiseksi, ja sen myötä helposti laimenee tekojen tasolta puheen tuottamiseen. Kuninkuusravien ja Suomen Hippoksen yhteisessä vastuullisuusohjelmassa tekemät valinnat ja linjaukset ovat sikäli perusteltuja. Ohjelman toteutuksessa seuraavana askeleena voisi olla Kuninkuusraveja koskevan raportointijärjestelmän kehittäminen, jonka myötä vaihtuvat järjestäjätahot saisivat yhdenmukaisen muodon tulosten esittelyyn. Samalla yksittäisten raviratojen tekeminen pysyttäisiin kokoamaan yhteisen oppimisprosessin muotoon. Raviradat saisivat käyttöönsä vertailulukuja, esim. kävijäkohtaisen jätemäärän tai kilpailueläinlääkäreiden tekemien huomioiden tarkasteluun. Samalla vastuullisuuskeskustelua vietäisiin avoimeen suuntaan, jossa toimialan ongelmia ja haasteita uskalletaan tuoda esille, ja samalla avata ovia niiden ratkaisujen löytämiseen.

3. Yrityshaastattelut

Yrityshaastatteluilla haluttiin selvittää yrittäjien kokemuksia ja näkemyksiä liiketoiminnan taustalla vaikuttavista arvoista: mitä hevosmatkailun asiakkaat haluavat ja mistä he ovat valmiita maksamaan? Osiossa haastateltiin kahta erilaista alan organisaatiota, Varsinais-Suomessa toimivaa Kylämäen hevostilaa ja Hämeessä toimivaa Hevosurheilumuseota. Haastattelijoina toimivat Anja Yli-Viikari (Luke) sekä Johanna Äähälä (HAMK).

Kylämäen hevostila

Kylämäen hevostila on vanha maatila Marttilan kunnassa, Varsinais-Suomessa. Nykyiset isännät, sisarukset Elina ja Juha Kylämäki ovat kasvaneet tilalla, jota heidän sukunsa on luotsannut aina vuodesta 1703 lähtien. Nykyään luomutilalla tuotetaan broilereita sekä harjoitetaan monipuolista hevostoimintaa. Pihapiirissä voi myös kokoustaa, syödä ja juhlia ravintolassa sekä majoittua aitassa.

Hevostilalla on viikoittaisia vakiasiakkaita n. 20, viikonloppuleirejä 1–2 kertaa kuukaudessa ja satunnaisia matkailijoita 2–3 kertaa kuukaudessa, kesäaikaan enemmän. Yritys on SRL:n hyväksymä harrastetalli ja Suomen Vaellustallien Liiton jäsen. Hevostoimintaan sisältyvät täysihoitopaikat karsinatallissa tai pihatoissa, ratsastustunnit, erilaiset kurssit, leirit, maastoratsastukset, suomenhevoskopasvatus ja tammanmaidontuotanto.

Elina Kylämäki kokee oman arvomaailmansa syntyneen pitkälti kunnioituksesta kotitilaa kohtaan. Hän haluaa huolehtia tilasta, joka on yksi pitäjän kantatiloista ja varmistaa, että se on toiminnassa myös tulevaisuudessa. Arvojen taustalla on syvä kunnioitus maata, eläimiä ja ympäristöä kohtaan. Suomenhevosen ylläpitäminen on tekemisen keskiössä. Hevosten tulee saada olla hevosia ja elää hyvää hevosen elämää.

Ympäristö- ja vastuullisuusteemat eivät ole tähän mennessä juurikaan korostuneet asiakastasolla. "Vastuullisuus ei näy kassassa, eikä asiakkaat ole siitä valmiita maksamaan". "Voit sä sitä niille toivottaa, mut ei sillä ole mitään arvoa. Taatusti kukaan ei jätä tulematta sen takia", yrittäjä tiivistää tähänastisia kokemuksiaan. Kylämäen tila on luomutuotannossa, mutta sekään ei toimi erityisenä myyntivalttina, eivätkä asiakkaat ole kiinnostuneita maksamaan siitä, että hevonen syö luomurehua.

Asiakkaiden kysymykset ovat koskeneet lähinnä palveluiden hintaa ja mukaan pääsemistä. Paikan päällä asiakkaita saattaa kiinnostaa rehujen alkuperä, ja se, tehdäänkö niitä tilalla. Hevosten kiltteys ja rauhallisuus herättää usein kommentteja, jolloin yrittäjä kertoo, miten pihat- ja laumaelämä vaikuttaa osaltaan hevosen hyvinvointiin. Toiminnan laatutaso näkyy kuitenkin siinä, miten vakioasiakkaat haluavat viikoittain käydä aina Turusta asti. He ovat halunneet harrastaa hevostoimintaa paikassa, jossa hevoset ovat onnellisia. Maatilan monimuotoiset laitumet ja perinteikäs maalaismaisema Paimionjoen varrella ovat niin ikään herättäneet ihastusta. Kylämäen tila on ostanut viereisiltä tiloilta luonnonlaitumia näiden lopetettua lehmiä pidon, ja nykyään suomenhevokset pitävät laitumet eliöstöineen avoimina ja elinvoimaisina.

Elinan motivaatio panostaa ympäristön tilaan ja hevosten hyvinvointiin löytyy omasta ajattelusta: "sisäinen arvomaailma on se, mikä vie". Kompromisseihin on jouduttu lähinnä yksityishevosten kohdalla. Tallin omat hevoset elävät laumoissa pihatoissa, mutta yksityisen omista-

mia hevosia varten piti rakentaa ”nenäliinan kokoisia” yksittäistarhoja, koska kaikki riskit joudutaan minimoimaan yksityisten omistamisen hevosten hoidossa.

Kestävyyssarvojen toteuttaminen on Elinan mielestä välttämätön osa liiketoimintaa. Erillisiin laatujärjestelmiin mennään kuitenkin vasta siinä vaiheessa, kun niiden käyttöönottoon tulee ”rahallinen motivaatio”, ja asiakas alkaa niitä arvostaa. Pienelle yrittäjälle hevosalan järjestelmien pyörittäminen näyttäytyy jo nykyisinkin ylimitoitettuna.

Kylämäen asiakkaille jaetussa nettikyselyssä saatiin 10 vastausta. Kysely oli linkkinä myös ”Matkaile Suomessa ” -Facebook-ryhmässä. Palautekanavan kautta selvitettiin vastuullisuusarvojen vaikutusta ostopäätöksiin. Vastaajat olivat pääasiassa suurkaupungeissa asuvia, työkäisiä naisia, joilla oli paljon hevoskokemusta.

Suurin osa kyselyn vastaajista etsi tietoa hinnoittelusta, yrityksestä ja hevosista netin ja somen kautta. Moni vastaajista halusi nähdä asiakaskokemuksia, muutama toivoi myös löytävänsä tietoa yrityksen arvomaailmasta. Vain yksi vastaaja halusi lukea yrityksen vastuullisuustyöstä. Ympäristön suojeluun suhtauduttiin melko neutraalisti (keskiarvona 3, asteikolla 1–5). Neljälle vastaajalle asia oli ”melko tärkeä” ja yhdelle ”erittäin tärkeä”. Hevosten hyvinvointiin panostaminen nähtiin selvästi suurempana prioriteettina. Ostopäätöksissä arvostettiin lainsäädännön vaatimukset ylittävää panostusta hevosten elinolosuhteisiin. Myönteistä vaikutusta päätöksiin oli myös yleisellä viestinnällä ja positiivisilla asiakaskokemuksilla. Vastaajat ovat valmiita matkustamaan kauemmas ja maksamaan palvelusta enemmän, jos hevosmatkailuyritys panostaa hevostensa hyvinvointiin.

Ypäjän Siittolanmäen matkailu ja Suomen Hevosurheilumuseo

Ypäjän Siittolanmäen matkailutoiminnasta vastaa Suomen Hevosurheilumuseo. Museon toiminta aloitettiin 1990-luvun lopulla, ja se muutettiin yhdistysmuotoiseksi vuonna 2006. Museo rakennuksena sijaitsee vanhassa, kunnostetussa viljamakasiinissa, ja siellä on esillä runsaasti suomalaisen ratsastus- ja raviurheilun esineistöä. Museon matkailutoimintaa johtaa Hevosopiston kulttuuriohjaaja Juha Erola, joka antoi etähaastattelun helmikuussa 2023.

Hevosurheilumuseon kautta tarjotaan alueen vierailijoille kierroksia museolla, samoin kuin esitellään Hevosopiston toimintaa Siittolanmäen historiallisessa ympäristössä ja alueen perinbiotoopeilla. Matkailijat voivat illastaa ja majoittua alueella sekä varata päiväohjelmaa (käräjäeläimiä, luontokuvausta, ym.). Urheilumuseo on tuottanut myös historiallisia väliaikaohjelmia Kuninkuusraveihin ja Helsinki International Horse Show –tapahtumaan. Matkailijat ovat pääasiassa kotimaisia, mutta Hevosopiston tapahtumien aikana myös kansainvälisiä. Museolla vierailee paljon muun muassa tyky- ja tyhy-porukoita sekä eläkeläisten ja muiden järjestöjen ryhmiä.

Alueella on suojeltu rakennuskanta. Kartano on rakennettu 1790-luvulla, puolustuslaitoksen rakennukset 1930-luvulla. Näitä ympäröi Natura-ohjelmaan kuuluvat arvokkaat luonnonympäristöt. Matkailusta tulevat rahat menevätkin pitkälle alueen ylläpitoon ja monimuotoisuuden hoitoon.

Juha Erola kertoi asiakaskunnan olevan hyvin ekologisesti tiedostavaa; alueella tarjotun ekomatkailun kulmakivistä kysytään paljon. Matkailijat näkevät Hevosopiston alueen suuren koon (360 hehtaaria, 450 opiskelijaa, 80 henkilökunnan jäsentä) ja ovat kiinnostuneita alueen ylläpidosta. Kysymyksiä esitetään mm. lämmityksestä ja energiankulutuksesta, ruokahävikistä

sekä luontoalueiden hoidosta. Näistä myös kerrotaan mielellään. Haasteitakin on, sillä yksikön suuri koko nostaa kynnystä kaikkien muutosten edessä. Energiatehokkuutta haluttaisiin edelleen lisätä ja öljynkulutusta vähentää. Asioita on viety eteenpäin hankkeiden muodossa. ”Näissä asioissa halutaan olla alan edelläkävijöiden joukossa”.

Vastuullisen toimintatavan nähdään tulevan laitoksen sisältä. ”Me ollaan ylpeitä paikasta, mikä meillä on. Oma henkilökunta on tehnyt valinnan, että meillä puhutaan paljon kestävästä kehityksestä, kiertotaloudesta ja ekologisuudesta”. Erola näkee, että jos toiminnassa mietittäisiin pelkästään rahaa, tulisi tuloksena vain huonoa jälkeä.

Kaikki matkailijat eivät ole aina itsekään sisäistäneet kestävän matkailun arvoja. Ajoittain saapuu vierailijoita, jotka roskaavat ympäristöä ja häiritsevät eläimiä. ”Ajatellaan, että matkailijalla on oikeuksia, muttei velvollisuuksia”. Ohjeistusta vastuulliseen luonnossa liikkumiseen tarvitaan.

Juha Erola näkee ympäristöajattelun olevan hevosmatkailussa mukana jo lähtökohtaisesti. Hevostallien ympäristönhoito on keskeinen osa nykyistä hevosalan opetusta. Toisaalta Erola ymmärtää senkin, että ympäristöteemat eivät välttämättä nouse esille yksittäisen matkailutilan päivittäisessä vuorovaikutuksessa, jos perusrakenteet ympäristön huomiointiin on luotu jo rakennusvaiheessa. ”Jos paikka on itsessään siisti ja on kivat palvelut, niin matkailijat ei näitä kyselä”.

Oman arvomaailmansa Juha Erola kertoo tulleen perheeltään, sillä hän on metsä- ja hevostallalta kotoisin. Juha kokee olevansa ensisijaisesti luonnonhoitaja, ja vasta sitten matkailutoimija. Läheinen suhde luontoon on opittu puukauppoja tekevältä isältä ja maatilaa pyörittäneeltä isoisältä. Erola koulutustausta pitää sisällään sekä ympäristö- että hevosalan opintoja.

4. Johtopäätökset

HevosHäme –hanke tähtäsi Hämeen alueen hevosmatkailun kehittämiseen nähden vastuullisuuden yhtenä hevosalan kulmakivistä. Hankkeessa selvitettiin, miten teemaa tulisi käsitellä matkailun vetovoimatekijänä. Hankkeen aineistot koottuna löytyy osoitteessa <http://www.hippolis.fi/hevosmatkailu/>

Hevosmatkailun kehittäminen liittyy läheisesti moniin matkailualan tulevaisuuden trendeihin, muun muassa luontomatkailuun ja kokonaisvaltaisten hyvinvointielämysten hakemiseen. Voimakkainta hevosmatkailu on isojen matkailukeskustelun läheisyydessä, mutta on edistymässä myös laajemmin maaseudulla. Kansainvälisesti isojen hevosmatkailun maiden tunnettavuutta ei suomalaisen hevosmatkailuun ole vielä onnistuttu luomaan. Hevosmatkailu täällä rajautuu pitkälti alan harrastajiin, kun ulkomailla hevosiin liittyvä matkailutarjonta on rakennettu laajemmalle yleisölle sisältäen myös kulttuuria, nähtävyyksiä ja ruokailupalveluita. Hevosmatkailun kehittämiseen liittyy kokonaisuudessaan merkittävää tulevaisuuden potentiaalia.

Kuva 19. Saajan talli Hämeenlinnassa.

Hämeen hevosmatkailun suurimpana puutteena pidettiin hankkeen tulosten mukaan liian vähäistä markkinointia ja yritysten heikkoa löydettävyyttä. Hevosmatkailun asiakasvirtojen kasvattamisessa tarvitaan asiakkaita kiinnostavaan ja houkuttavaan palvelutarjonnan kehittämistä sekä palveluiden tunnettavuuden lisäämistä niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Yksittäistä palvelutarjontaa tulisi laajentaa laajempien pakettien muotoon, joita toteutetaan yhteistyössä alueen toimijoiden välillä.

Ympäristö- ja kestävyyskeskustelu on viime vuosina korostunut yhteiskunnan monilla osa-alueilla, myös matkailun puitteissa. Hevosalan asiakaskyselyissä selkeänä viestinä on panostaa hevosten hyvinvointiin. Ympäristöteemojen merkitys on asiakaskunnassa vasta nousemassa. Kuninkuusravien yleisökyselyssä oli sekä kriittisesti hevosalan ympäristösaavutuksiin suhtautuvia, että myös alan ympäristötuloksiin tyytyväisiä toimijoita. Asiakkaiden erilaiset odotukset edellyttävät hevososalalta valmiutta käydä avointa ja erilaisia mielipiteitä kunnioittavaa keskus-

telua. Taloudellinen kestävyys nähtiin Kuninkuusravien yleisössä nykyisellään kaikkein heikoimmin toteutuvana kestävyiden osa-alueena.

Nousevaan ympäristöajatteluun hevosalan yritykset voivat reagoida kertomalla yritystoimintaan liittyvistä arvoistaan osana yrityksen viestintää. Teemat voivat olla esillä asiakastilanteissa, viestintämateriaaleissa, somessa sekä ennen kaikkea käytännön tekoina yrityksen toiminnassa. Harva pienimuotoisesti toimiva yritys on lähtenyt mukaan laatu- tai vastuullisuusjärjestelmiin. Teemojen ei ole vielä nähty korostuvan ostovalintojen tai asiakaskyselyjen tasolla. Isoimmista organisaatioista kestävyyskysymysten käsittelyyn ja todentamiseen liittyy enemmän odotuksia myös asiakkaiden näkökulmasta.

Kestävyiden ja vastuullisuuden teemat ovat siis nähtävissä nousussa olevana asiana, joiden kehityksessä hevosalan kannattaa olla omalta osaltaan mukana. Asiakasluottamuksen säilyttäminen edellyttää toimialalta erityisesti kykyä reagoida julkisuudessa esille tuleviin konkreettisiin ongelmiin ja haasteisiin, kuten vaikkapa ravihevosten suuvaurioihin.

HevosHäme -hankkeessa keskeisimpinä tulevaisuuden haasteina ja kehittämiskohteina nähtiin seuraavat kahdeksan kestävyysteemaa (Saastamoinen 2023). Näissä hevosmatkailu voi olla osaltaan merkittävänä ratkaisujen kehittäjänä ja suunnannäyttäjänä.

- Ilmastovaikutukset: energian kulutus, matkustaminen, hiilensidonta ja kompensatiot
- Muut ympäristövaikutukset (maaston kuluminen, jätehuolto, monimuotoisuus, ravinnekuormitus)
- Hevosten hyvinvointi
- Bioturvallisuus ja hygienia
- Talous, liiketoiminta
- Asiakkaiden huomioiminen ja palvelun laatu, myös erityisryhmien huomioiminen
- Paikallisuuden huomioiminen (kulttuuri, yhteisöt, muut yritykset, elinvoima, yhteistyö).
- Turvallisuus asiakkaille, työntekijöille ja hevosille (ml. rehu- ja tautiturvallisuus)

Hanke suosittaa hevosalan kestävyyden teemojen tuomista näkyville sekä yritysten tasolla että koko toimialalla. Tällöin alan yritykset ja organisaatiot tunnistavat toimintansa vaikutukset ja pyrkivät minimoimaan haittoja mahdollisuuksien mukaan. Myös hankintaketjujen toimintaan kiinnitetään huomiota.

Viitteet

- Business Finland 2013. Hevosmatkailu. Tuotekohtaiset suositukset. <https://www.business-finland.fi/globalassets/finnish-customers/02-build-your-network/visit-finland/-julkaisut/tuotesuosituksset-of-hevosmatkailu.pdf>
- Eloranta, K. 2020. Hevosmatkailun potentiaali Suomessa. Matkailun liikkeenjohto. Haaga-Helian ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020102721672>.
- Equine Ethics and Wellbeing Commission 2023. A good life for horses. A vision for ensuring the future involvement of horses in sport. <https://equinewellbeing.fei.org/sf2023.html>.
- Dashper, K. 2023. Sustainable equine events and tourism in rural communities. Esitelmä Hevosalan Areenalla 31.5.2023. http://www.hevosalanareena.fi/?page_id=259
- García-Rosell, J.-C., Koljonen, S., Kähkönen, O., Majjala, V., Majuri, K., Ojuva, J., Raasakka, E. & Äijälä, M. 2018. Eläinten hyvinvointi matkailupalveluissa. Vinkkejä ja hyviä käytäntöjä lappilaisten matkailueläinten hyvinvointiin. Lapin ammattikorkeakoulu. Sarja D. Muut julkaisut 4.
- Helgadóttir, G. & Sigurðardóttir, I. 2008. Horse-based tourism: community, quality and disinterest in economic value. Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism 8(2): 105–121. DOI:[10.1080/15022250802088149](https://doi.org/10.1080/15022250802088149).
- Hippos 2022. Raviurheilun ja hevoskasvatuksen vastuullisuusohjelma. <https://www.hippos.fi/-vastuullisuus/raviurheilun-ja-hevoskasvatuksen-vastuullisuusohjelma/>
- Initiative Group on Equines 2022. Guide to good animal welfare practice for the keeping, care, training and use of horses. EU Platform on Animal Welfare. https://food.ec.europa.eu/system/files/2022-07/aw_platform_plat-conc_guide_equidae_en.pdf
- Kilpeläinen, A. 2018. Turvallinen ja hyvinvoiva asiakashevonen. Teoksessa: Ojuva, J. 2018 Eläinten hyvinvointi matkailupalveluissa. Vinkkejä ja hyviä käytäntöjä lappilaisten matkailueläinten hyvinvointiin. Lapin ammattikorkeakoulu. Sarja D. Muut julkaisut 4.
- Kilpeläinen, A. 2022. Hevosen stressi ja kipukäyttäytyminen. Katse hevosen hyvinvointiin. Webinaari 11.11.2022. Hevosalan osaamiskeskus Hippolis. <https://hevostenhyvinvointi.fi/-katse-hevosen-hyvinvointiin-osa-2-webinaari/>.
- Koivisto, J. 2022. Ratsastusreittien hyödyntäminen luontomatkoilukohteina Kangasalla. Luonnonvara-ala. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kontula, T. & Raunio, A. (toim.) 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4816-3>
- Kuittinen, T. 2022. Hevostallien hiilijalanjäljen arviointi osana prosessien johtamista. Oulun ammattikorkeakoulu.
- Lampinen, J. 2022. Hevosalan yritysvastuu. Hevosalan liiketoiminta. Hämeen ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/781535/Lampinen_Jenni.-pdf?sequence=2

- Manni, K., Luostarinen, S., Virkkunen, E., Grönroos, J., Huuskonen, A., Karhapää, M., Keto, L., Koistinen, T., Kuoppala, K., Mughal, M., Pesonen, M., Saastamoinen, M., Tuomisto, L. & Tuunainen, P. 2023. Paras käyttökelpoinen tekniikka kotieläintaloudessa. Ympäristöministeriö. Julkaisuja 12.
- Martin-Päivä, M. 2014. Hevosmatkailu ja -tapahtumat. Teoksessa Laitinen, A. & Mäki-Tuuri, S. (toim.). Hevoset ja kunta – rajapintoja. Ypäjä: Hippolis – Hevosalan osaamiskeskus ry, 100–109.
- Neuvonen, M., Lankia, T., Kangas, K., Koivula, J., Nieminen, M., Sepponen, A.-M., Store, R. & Tyrväinen, L. 2022. Luonnon virkistyskäyttö 2020. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 41/2022. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 112 s.
- Partanen, H., Herzon, I. & Saastamoinen, M. 2014. Hevonen nauttii laitumella. Maaseutuverkoston opas.
- Pickel-Chevalier, S. 2021. Tourism and equine heritage in France: the case study of the Cadre noir de Saumur and the Vendée Stud. *Current Issues in Tourism*, 24:1, 117–133. DOI: [10.1080/13683500.2019.1706459](https://doi.org/10.1080/13683500.2019.1706459).
- Pohto, A. 2010. Laadunhallinnan kartoitus Etelä-Pohjanmaan hevostalliyrittäjille. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. [https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22048/Pohto - Annika.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22048/Pohto_-_Annika.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Pro Agria Etelä Pohjanmaa 2014. Kuinka palvelu pelaa? Eteläpohjalaisten hevosityritysten asiakastytyväisyys. [https://www.proagria.fi/uploads/archive/attachment/etelapohjalaisten hevosityritysten asiakastytyvaisuus.pdf](https://www.proagria.fi/uploads/archive/attachment/etelapohjalaisten_hevosityritysten_asiakastytyvaisuus.pdf)
- Pussinen, S. 2018. Uudistuva Hevostalous -artikkelikokoelma. Hämeen Ammattikorkeakoulu. HAMK Unlimited Professional. [https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/154076/Uudistuva hevostalous ejulkaisu.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/154076/Uudistuva_hevostalous_ejulkaisu.pdf?sequence=1&isAllowed=y).
- Rzekęć, A., Vial, C. & Bigot, G. 2020. Green assets of equines in the European context of the ecological transition of agriculture. *Animals* 10(1): 106. <https://doi.org/10.3390/ani10010106>
- Saastamoinen, M. 2014. Hevoset maaseudulla. Teoksessa: Laitinen, A., Mäki-Tuuri, S. (toim.). Hevoset ja kunta – rajapintoja. Hippolis, Hevosalan osaamiskeskus ry. 13–17.
- Saastamoinen, M. 2014. HorseManure -hevosenlannan käsittely ja hyödyntäminen ravinteiden kierrätyksen tehostamiseksi. Loppuraportti 9.12.2014. MTT Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, TTS Työteho-seura.
- Saastamoinen, M. 2018. Suomalainen hevosityrittäjäisyys. Teoksessa Pussinen, S. Uudistuva Hevostalous -artikkelikokoelma. Hämeen Ammattikorkeakoulu. HAMK Unlimited Professional. [https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/154076/Uudistuva hevostalous ejulkaisu.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/154076/Uudistuva_hevostalous_ejulkaisu.pdf?sequence=1&isAllowed=y).
- Saastamoinen, M. 2019. Suomen ravialan nykytila. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 24. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 28 s.

- Saastamoinen, M., Särkijärvi, S. & Valtonen, E. 2020. The effect of diet composition on the digestibility and fecal excretion on phosphorus in horses: a potential risk of P leaching? *Animals* 10(1): 140. <https://doi.org/10.3390/ani10010140>.
- Saastamoinen, M. 2022. Hevostallien työ. Työprosessit kuntoon ja tuottavuutta hevosyrityksille -hankkeen julkaisu. Teoksessa: Hulkkonen, I. & Pussinen, S. (toim.). Työtehoseura. Julkaisu 463. https://www.tts.fi/files/5258/Hevostallien_työ_artikkelikokoelma_TTS_Tyotehoseura.pdf
- Saastamoinen, M. 2023. Hevosmatkailu ja vastuullisuus. Esitys Hevosalan Areenassa 31.5.2023. http://www.hevosalanareena.fi/?page_id=259.
- SRL 2023. Laatutalli. Suomen Ratsastajain liitto. Vierailtu 13.3.2023. <https://www.ratsastus.fi/tallitoiminta/laatutalli/>.
- Särkijärvi, S. 2014. Hevostalous ja ympäristö. Teoksessa: Laitinen, A. & Mäki-Tuuri, S. (toim.). Hevoset ja kunta – rajapintoja. Hippolis, Hevosalan osaamiskeskus ry, 64–71.
- Tiainen, J., Hyvönen, T., Hagner, M., Huusela-Veistola, E., Louhi, P., Miettinen, A., Nieminen, T.M., Palojarvi, A., Seimola, T., Taimisto, P. & Virkajarvi, P. 2020. Biodiversity in intensive and extensive grasslands in Finland. The impacts of spatial and temporal changes of agricultural land use. *Agricultural and Food Science* 29(2): 68–97. <https://doi.org/10.23986/afsci.86811>
- Tuominen, R. 2018. St Michel –ravitapahtuman yleisön ja kilpahevosten kuljetusten muodostama hiilijalanjälki. Kohti vastuullista matkailua –hanke. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.
- Tuomola, K., Mäki-Kihniä, N. 2021. Ravihevosen suuterveyden opas 2.0. <https://www.hippos.fi/tiedostot/ravihevosen-suuterveyden-opas/>
- Valtonen, J. 2021. Markkinointitutkimus Kanta-Hämeen hevოსmatkailusta. Hämeen ammattikorkeakoulu. Hevosalan liiketoiminta. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021083017226>
- Varsinais-Suomen Ely-keskus 2018. Ravinneneutraali hevostalli. Ravinneneutraali kunta-RANKU -hankkeen esite.
- Virtanen, H., Pesonen, I., Hyyppä, S. & Tanhuanpää, J. 2008. Ekologinen ja turvallinen hevostapahtuma. Opas järjestäjälle. Agropolis. <https://www.ratsastus.fi/site/assets/files/2457/hevostapahtumaopas08.pdf>.
- Visit Finland 2020. Sustainable travel Finland. <https://www.visitfinland.fi/liiketoiminnan-kehittaminen/vastuullinen-matkailu/sustainable-travel-finland>.
- Visit Finland 2021. Kansainvälisen matkailun tulevaisuudentrendit 2022. Visit Finland 22.12.2021.
- Wadham, H. 2020. Horse matters. Re-examining sustainability through human-domestic animal relationships. *Sociologia Ruralis* 60: 530–550. <https://doi.org/10.1111/soru.12293>

Wadham, H., Wallace, C. & Furtado, T. 2022. Agents of sustainability: how horses and people co-create, enact and embed the good life in rural places. *Sociologia Ruralis* 00: 1–25. <https://doi.org/10.1111/soru.12387>

Wallenius, E. 2022. Katsaus maailmalla laadittuihin hevosten hyvinvoinnin mittaristoihin. Katse hevosen hyvinvointiin. Webinaari 11. 11.2022. Hevosalan osaamiskeskus Hippolis. <https://hevostenhyvinvointi.fi/katse-hevosen-hyvinvointiin-osa-2-webinaari/>.

Winqvist, M. 2020. Ratsastustunnin hiilijalanjälki. AMK opinnäytetyö, Hämeen ammattikorkeakoulu.

Åhlström, S. 2022. Johdanto matkailun CO₂- laskurin käyttöön. Matkailulaskurin käyttökoulutus 17.2.2022. <https://www.hel.fi/static/kanslia/elo/matkailulaskurin-kayttokoulutus.pdf>

**Löydät meidät
verkosta**

luke.fi

